

ГЛАВА IV: ПОТЪВАНЕ

1.

Чистачките на Форда немощно загребваха водата по предното му стъкло. И я изтласкваха в студени кални струи. Стефан спря колата си пред хотела, който, странно, приличаше на замък. Ориенталски замък, облечен в ризница от варовикови плочи и кацнал на страж в подстъпите към Витоша.

Хотел като замък. Ресторант като юрта. Каква ли трябваше да бъде формулата за модерна църква?

Всъщност това беше без значение. Мисловно упражнение в архитектурен еklektизъм, успокои се Стефан. На никого не е обещавана църква; нейната сянка съществуваше само в главите на горнолисиченския кмет и Кремена Лозанова.

Той прекрачи огледалната врата и попадна внезапно в един друг свят. Свят на депутати, министри, бизнесмени, шоумени, благотворители, дарители, загрижени историци, съпруги на политици, ... първа дама, ... втора дама, ... плътен смях, светски поздравления, надут български – много особен, наистина... Изведнъж му стана топло. Толкова топло, че се изпоти от скука.

Учредяваше се някаква фондация. С дълго име, в което се преплиташа като в хералдически герб думите “велика”, “века” и “отечество”. Еди колко си века велико отечество или еди колко си велико вековно отечество – Стефан не запомни. Микрофоните пращяха, бляскаха очила със златни рамки, летяха удивителни в напоения с мирис на Амариж и Фаренхайт спарен въздух. И нито един лимонов Калвин Клайн, който да го отнесе в света на сладкото неоезичество. Въплътено в Андрей, в Соня, в Лазарина, в Божидар. В новия свят, насядал под цъфналата в бяло акация край арапчевската черква. Новия свят, чийто старомоден рицар беше той - един архангел с посивяла брада, увиснали от грехове криле и издайнически аромат на тежък парфюм.

Стефан се отърси. Какъв архангел, какъв Калвин Клайн, каква цъфнала в бяло акация в този влажен октомври! Някой говореше. За българите в чужбина. Те имали нужда от помощ, която Майка България щяла да им даде. Като ги организира в спретнати дружества и им направи клубове – културно-просветни такива. С по една валчеста културтрегерка като госпожа Патаринска-Салвини за председател, фантазираше вече вир-вода Стефан. Защото да си

българин в чужбина не е проста работа. Забравяш своя род и език и е необходимо разни низови кадровици с прометеевски дух да те подбутват с остена на... ами да, остена на Великата Българска История! Виж, неразумни юроде, колко сме били велики, как сме слагали в джоба си гърци и римляни, как всички славяни са вземали ум и разум от нас и най-вече писмена... Съседът му по място го подръпна възхитен за ръкава. "Скоро разбрах, че сме били най-старата държава в Европа. Онези на Запад хабер си нямат за това, естествено."

"Онези" на Запад, към които се числеше и Стефан без да се гордее или срамува от факта, наистина не знаеха колко сме велики. Направо щяха да си умрат в неведение. Срам и позор, дори самият Стефан доскоро не знаеше това. Някой вече цитираше с достолепен глас предисловието към Паисиевата история с всичките му там неразумни, безумни и глупави "юроди". Дълго и патетично встъпление, което никой не слушаше. Две дами шушукаха отпред как рецитирацията скоро взел награда за най-добре вързано шалче в бизнес-клуб еди кой си. Или в мъжки клуб еди кой си. Или в светски клуб еди кой си. Стефан извъртя отегчено очи и изведнъж...

Но това беше Той!

Самият Той – Актьора, Дарителя, Енколпий!

- Или българите не са имали царство и държава? Толкова години са царували и са били славни и прочути по цялата земя!

Чистото чело, високите скули, гъстите вежди и царствената осанка на севастократор от онова Българско Царство, откъдето идваше и откраднатото четвороевангелие! И властния бичуващ глас на раннохристиянски пророк. Или еретик. Еретик, който никой не слушаше. Никой освен Стефан. Миришеше на кафе, ноздрите на всички се разширяваха в такт с всяка пауза и удивителна от пламенното Паисиево слово. Миришеше на Лаваца. Новият Бог бе пуснал поредната си закачка. Право в лицата на проникнатите от патриотичен патос учредители.

Стефан отпусна назад мокрия си гръб. Значи това беше мъжа, заради когото бе прелетял оттатък остров Керкира и гребена на Беласица? Какъв мъж, Господи! Расов като чистокръвен арабски кон! С аура на аристократ, в която всички потъваха - не само двете ухилени неприлично депутатски съпруги отпред. Потъваха и се опитваха да плуват, но някак... без желание. С досада, с отегчение, с едно направо обидно пренебрежение. Защо? Нали бяха родолюбци, нали им се цитираше Паисий, нали мъжът срещу тях беше не някой друг, а един от най-големите ни актьори. Нима лисичата опашка на жълтата хроника успяваше да задуши всичко, което излизаше от устата на този ефектен мъж?!

Стефан отново се отпусна назад, вече почти задушен от ехидния аромат на еспресо, носещ се като отровен серен парфюм. Парфюма на Сатаната, който никоя анатема не можеше да пропъди. И срещу който нямаше власт дори рецитирацията Енколпий. Не, не, този мъж насреща не беше Енколпий! Този самовлюбен рецитатор, извикващ само прозявки, всъщност никога не е бил Енколпий! Той е играл в Таормина, но не Енколпий! Той е бил досадния, изветрял и скучен поет Евмолп!

Който никой не искаше да слуша. Никой, никой, никой! Кремена му го бе предсказала блестящо – “този път води само към...” Поета Евмолп! Значи Актьорът е бил Евмолп?!

И за какво беше всичко? Караницата със Соня, присмеха на Лино, “Свети Спас”, разправиите с кмета, циганите Метю и Хинко, несебърското фиаско, пламналите от перилните препарати ръце и ранените от бягането до пещерите крака... Отстреляната му като дребен дивеч мъжка гордост, унижението в самоковското хотелче, тайните срещи с баба Проселенос, легена с кафявата отвара... Кафява като препечената Лаваца, която сега щеше да изпие във фойето и да си тръгне незабелязано, преди да си е отворил устата. Защото ако си я отвореше...

И какво щеше да каже?

Че Кирил и Методий са пробутали славянските букви покрай Свети Климентовите мощи? Ами нали точно последното учеше, че смелите дела и изказвания се заплащат скъпо, ако нямаш индулгенция за добро поведение. Кирил и Методий са представили мощите на уважаван римски светец – това добре, но какво можеше да представи бедния архитект Витанов пред това стоглаво сбирнище на пияни от суета родолюбци? Какво освен глупавото си дарение за черквата “Свети Спас”. Но стига национална гордост! Стига елейности! Стига панегирики! Едно кафе и скок – във Форда на Кремена...

- Вие сте архитект Стефан Витанов, ако не греша.

Тъмните очи на Ктитора го пронизваха на нивото на перчема му.

- Не, аз не съм архитект Витанов, - отвърна кисело Стефан. – Аз съм Енколпий. Енколпий от Сатирикон на Гай Петроний Арбитър. Мъжът потрепери.

- Познавате ли ме?

- Има ли тук човек, който да не ви познава?

- Знаете, че съм играл Евмолп.

- То си пролича от словото ви с “юродите”, което никой не искаше да слуша.

- Това не бяха мои думи, а на Паисий.

- Още по-зле. Паисий е ужасно демоде, както сам се уверихте. Извинете ме.

Стефан понечи да си тръгне.

- Чакайте,... господин Енколпий. Сега започва най-хубавата част. Коктейла. Искате ли да ви наля малко коняк “Велики Преслав”?

И без да дочака отговор, Актьорът му напълни една чаша.

На Стефан му стана още по-топло. Присъствието на Актьора го притесняваше. Вълнуваше го по особен начин.

- Скоро прочетох вашата статия за гроба на Кирил в църквата Сан Клементе, която завършваше със – цитирам по памет – “всеки народ гледа на историята от своята камбанария и присвоява от нея само онези факти, които най-добре обслужват националната му кауза”.

Няколко души се извърнаха и ги изгледаха с нескрит интерес.

- Знаете ли какво сте направили? Вие сте профанизирали един свещен за всеки българин мит. Като архитект вероятно знаете какво е профанум – мястото пред храма. Това място, където свещеното вече не е свещено. Святото е извадено от контекста на религията. А историята за нас, българите, винаги е била по-святая дори от религията ни. Особено историята, свързана с Кирил и Методий.

- Само съм изложил хипотезата си, - смънка Стефан. – Не съм имал намерение да профанизирам митове.

- Но точно така се е получило, драги Енколпий. Превърнали сте един исторически мит в арт-форма. Уж безобидно сте го осветлили от разни ъгли – съвсем непредубедено и с око на чужденец. Една хипотеза, втора хипотеза, трета хипотеза и... историята става изкуство. Нещо двусмислено. Поддаващо се на трактовки. Това е краят на историята. Разбирате ли?

Стефан не разбираше.

Нова порция коняк се завълнува в чашата му. Актьорът изпи своята наведнъж.

- Това е чудовищно, архитекте. То обезсмисля усилията ни да запалим патриотичната искра в поколението след нас. Знаете ли какво поколение идва? Нихилистично и игнорантно. Историята трябва да се предава като система от ясни факти. Не като хипотези и гледни точки. Историята не търпи толерантността на свободното тълкуване. Това е ужасно.

Актьорът си наля отново коняк. “Велики Преслав” бе на свършване.

- Има нещо по-страшно от финалния ви извод, че всеки народ присвоява от историята само онези факти, които най-добре обслужват националната му кауза. Има нещо много по-страшно,

което витае из цялата статия. То е идеята, че ние не можем да вникнем в мотивите на хората, живяли преди нас. И по инерция тълкуваме историята от гледна точка на собствените си мотиви. Собствените си модерни разбирания за ценно и не толкова ценно. Отде да знаем, архитектите, може пък наистина едни мощи да са били по-важни от славянската азбука. Ето това е абсурда. Наздраве.

“Велики Преслав” свърши. Последните капки национална гордост размътиха окончателно главите им.

- Преди време направих едно дарение, - изкашля се Актьорът.
– Дарение за откупуването на четвроевангелие...

Стефан кимна разбиращо.

- Мотивите ми бяха елементарни – една българска светиня трябва да си е в България. Но след статията ви нещо се пречупи в мен. Запитах се какво е означавало това евангелие по времето на цар Иван Асен. И какво означава сега – напълно профанизирано, извадено от историческата си епоха и сложено в музей. И на двата въпроса не можах да си отговоря. Почувствах се пълен глупак. Старомоден и сантиментален глупак, който си дава парите за едно...

- Мухлясало четвроевангелие, - помогна съчувствено Стефан.

- Абсолютно сте прав, архитектите. Поредния напън да напомним националната си гордост с историята. Горката история, - и той надигна празната бутилка с толкова много звезди, че Стефан не успя да ги преброи. – Да ви кажа ли на какво ми прилича този наш български комплекс да се фукаме с историята си? А, да ви кажа ли? Наведете се да ви го кажа на ухото.

Всъщност трябваше да се сниши Актьора, не Стефан.

- Прилича ми, - прошеушна той, - на приказката за импотентния, който се обръщал назад и си казвал с гордост: “Ех, как го вдигах тогава!”. Ха-ха, нали е така?

Стефан се почувства притеснен. Сигурно се беше зачервил. Зад ушите му течеше пот.

- Вие сте направили нещо много по-голямо от мен, господин архитект, - продължи Актьорът с примирен глас. - Дарение за реставрация на църква. Възхищавам ви се.

Стефан преглътна.

- Българите в чужбина запазват искрата в себе си. Дали я подхранват с носталгията си или с инстинкта за съхранение на културата си – не знам. Обаче... поклон.

Ето, и тук му турнаха венеца, запалиха му свещта, намазаха го с миро, поръсиха го със светена вода. Сан Стефано – новия светец, канонизиран от Българската Православна Църква.

- Какво за българите в чужбина? – изсумтя той. – Говорите ми за носталгия, когато обратното е по-страшно. Да се върнеш и да се

чувстваш чужденец. Да ти горчи храната, да ти скърца колата, да те дразнят бравите на вратите и дръжките на чешмите! Моята носталгия отдавна е към Италия, господин Актьор. Към Италия, не към България. Това е.

Легна тежка тишина.

- Искате ли да продължим разговора у дома, - каза омекнал Актьорът. – Имам страхотна карловска ракия.

- Ако успеете да ме закарате с колата си, - усмихна се накриво Стефан.

- Ще вземем такси, не се тревожете. Аз живея наблизко, в полите на Витоша. Знаете ли кой е написал “В полите на Витоша”? Стефан не знаеше.

- Завиждам ви, Енколпий, - изсмя се Актьорът. – Завиждам ви, че имате алиби да не знаете литературата си. Че присвоявате от нея само онези факти, които... Ха-ха-ха...

2.

Апартаментът на Актьора беше полупразен. Няколко стенни гущера поддържаха между металните си ребра колекция от компактдискове. Натуралистично африканско изкуство. Плетени делви. Възглавници по земята. Кактуси. Много кактуси.

- Жена ми ме натовари да поливам цветята, - обикаляше с лейка Актьора, докато Стефан се озърташе да види откъде ще изпълзи змията в тази джунгла.

И тя изпълзя. Не змия, а котка. Шарена, ленива котка.

- Котарак е, - обясни Актьора и напълни водните чаши с ракия. – Подарък от един приятел. Какво, архитекте, не ви ли се пие? Чиста хайдушка ракия, неомърсена от мътилката, която ни залива отвсякъде.

Стефан каза, че след коняк пие само кафе. Актьорът не му обърна внимание. Той извади от джоба си кутия цигари и запали една. Стефан отклони поканата му.

- Само ми отказвате тази вечер, - засмя се някак нервно Актьорът. – Искате да сте свеж и трезвен. Да не би случайно да сте природосъобразник, господин Енколпий?

В гласа му звъннаха подигравателни нотки.

- Аз не съм светец като вас, - продължи той. – Обичам удоволствията и им се отдавам. Не се противя на желанията си.

- Кой ви каза, че аз съм светец? – наежи се Стефан.

- Едно птиче, - изхили се Актьорът. – Да-а-а, - обърна се той и започна да рови в библиотеката зад гърба си, - същото птиче, което задигна и Сатирикон. Къде е сега моят Сатирикон? В кое гнездо се намира?

И Актьорът направи кръг с ръка.

- Както и да е. Исках само да ви цитирам част от едно лирично отклонение. “Сам Епикур ви го казва...”, - прозина се Актьорът. – Не мога да се сетя как беше, - надигна той карловската ракия в отчаян опит да опресни паметта си.

- “Сам Епикур ви го казва: любовната радост в този живот е за мъдрия висшата цел”, - притече се на помощ Стефан.

- Ах да, точно така. Разбира се, че е така. Но това са думи на Енколпий, а пък аз, нали знаете, никога не съм бил Енколпий. Прекалено съм стар за Енколпий, - добави той замислено.

Въпреки, че не изглеждаше на повече от четиридесет и пет, реши набързо Стефан. И му стана мъчно за собствената му фантазия как този симпатичен мъж бива изритан бутафорно от разгневените роби на господарката Цирцея. Няколко е такава сцена. Никога не е имало.

- Стига Катоновци, стига! – изрева Актьорът и удари по масата така, че чашите се разлюляха. – Знаеш ли кой е бил Катон, Енколпий? Римлянина Катон Цензора. Писнало ми е от цензори! От цензори на добрите нрави, - разкриви той красивите си черти с презрение.

Този човек крие нещо, наля си ракия Стефан. Трябваше да поддържа темпото, иначе рискуваше да изгуби от поглед яздейния някакъв див кон Актьор.

- Писнало ми е, Енколпий. Само на теб мога да го кажа, защото си чист човек. Човек, който дава парите си за реставрация на църква,... който е на път да проектира нова такава... този човек е чист човек... чист човек, който единствен може да разбере какво му е на горкия Евмолп...

Стефан обърна втора чаша ракия. Струваше му се, че сънува. Пипна брадата си. Никой не я бръснеше. Откъде, по дяволите, един актьор знаеше такива подробности за него? Статията за Кирил и Методий, дарението за “Свети Спас”, а сега и проекта, който още не му бе предложен официално! Кое птиче бе изпяло песента на живота му и бе отлетяло със Сатирикон в човката?

- Писнало ми е от Катоновците, които ровят с мръсните си вестникарски пръсти в душата ми. Шпионират ме. Правят ми дисекция с ножички и скалпелчета. Ей тъй: кръц-кръц-кръц, - изкриви той пръсти пред Стефан. – Учат ме на морал. Избиват с публична дезинформация бесовете ми. Ужасно е да си известен, Енколпий, ужасно е.

Веждите му внезапно се отпуснаха. Той се свлече върху възглавницата на пода и свря сънливата котка в скута си.

- Затова направих и дарението. Да почистя имиджа си с нещо, което е толкова... възвишено. Най-добрият детергент за петната в

личния живот е играта на патриотизъм. Не че не съм патриот, не, аз обичам България и народа си, но...

- Но... - напрегна се Стефан.

- Но... Слушай, Енколпий, този скапан век ни направи пасивни страдалци. Всички чакаме Годо. Всяко движение е затруднено от идиотски слабата гравитация под нас. Трудно стъпваме, трудно говорим, трудно любим, още по-трудно правим патриотични жестове. Дядовците ни са мрели като мухи по фронтовете, а ние не стъпваме дори във военните музеи. За да направиш дарение, трябва да имаш сериозно основание, нали? Е, аз го имах... това основание.

Стефан му наля още ракия. Последните капки остави за себе си.

- Има едно страхотно есе на Ланс Мороу, - стисна Актърът котката и тя изврещя. – Казва се “Гадната Фаустова сделка”. Есе за славата. Славата, твърди Мороу, е гадна Фаустова сделка, обърната наопаки. Вместо да продадеш душата си, за да знаеш всичко, ти се продаваш, за да бъдеш известен на всички. Парадокса на нашето време, Енколпий. Не искам да знам, искам да ме знаят. Активът се превръща в пасив. Деятелният залог става страдателен. Всъщност, ти сигурно си зле с граматиката. Адски те отегчавам, нали?

Мезон Каре и Каре д’Арт в Ним, проблясна в замътения мозък на Стефан. До античния храм на боговете – съвременен храм на изкуството. Първият тежи, вторият – виси. Първият поглъща светлината, вторият я отразява. Първият е клекнал като философ, комуто е известно всичко. Вторият се е наперил като шоу-звезда, която е известна на всички.

- Енколпий, много съм пиан, ще ме извиниш. Докъде бях стигнал? До парадокса на славата – ах, да. Правиш невъзможното възможно, за да станеш известен, а после се чудиш откъде да вземеш четвероевангелие, с което да изтриеш като с магически перилен препарат петната, които популярността ти е направила достойние на всички. Ха, само не ми казвай, че си направил дарението си, за да станеш известен. Да влезеш в света на заглавията. Много си ми симпатичен, Енколпий, и ще ти кажа... ще ти кажа, че след време ще правиш друго дарение, за да се чистиш пред вестникарите. Ха, гадна, мръсна, долна Фаустова сделка.

“Съвсем е пиан”, съжали го Стефан.

- Магически перилен препарат, Енколпий. Патриотичен перилен препарат... да знаеш... може да ти потрябва...

И дръпна силно котката за опашката. Неистов писък продра въздуха.

- Май е време е да си лягаме, - каза уморен Стефан. – Аз мога и тук, на този диван...

- Можеш... Няма да ти досаждам... щом не искаш...

Актьорът тръсна назад коси, сякаш искаше да разпъди нападналите го по никое време бесове. Той ритна котката и стана. Заплашително висок мъж, импозантен и страховит като... севастократор, изопна се на дивана болния от пиене Стефан. Едно одеяло падна отгоре му като от небето, две ръце го завиха старателно и накрая се спряха на бузите му, започнали да обрасват в сивкаво досущ като мержелеещето се утро.

- Лека нощ, Енколпий, - каза един хрипкав нежен глас досами ухото му.

Последното, което видя Стефан, бяха гъстите вежди на ктитор, под които блестяха потъмняли от влага очи.

След тях остана само острия аромат на карловска ракия.

3.

Стефан закусваше послушно филийките с масло, които Актьорът му печеше и мажеше усърдно на мивката. Ухаеше на кафе. Сивият ден нахлуваше през прозорчето на тясната софийска кухня, облепена в сучни едноцветни плочки.

- Снощи приказвах много, - започна Актьорът. – Дори не се сещам какво. Адски се бях отрязал.

Стефан кимна с пълна уста.

- Не се сещам нищо, - продължи меланхолично той. – Ти спомняш ли си?

- Не. Но ако си спомня, няма да кажа на никого.

Актьорът се разсмя.

- Благодаря ти, Енколпий.

- Между другото, - избърса устата си Стефан, - кое птиче е задигнало твоя Сатирикон?

Актьорът се смути. Попита Стефан дали пие кафето си със захар, после започна да отваря шкафчетата едно след друго, сякаш не знаеше къде е захарницата. Съседката му взела Сатирикон, по-скоро го била помолила да вземе книгата за някакъв свой познат, който я търсел под дърво и камък. Странна работа, учудил се Актьора, някой да умира за Петроний в този прагматичен век. “Как изглежда тази твоя съседка?” – намеси се раздражен Стефан. – “Да не би да е с голяма бемка на лявата буза?” Да, тя имала бемка на лявата буза и работела в културното министерство, но по професия била художничка. Една много интелигентна и малко закръглена художничка с вид на...

- Праскова, - помогна Стефан.

- Аха, праскова, - изрови най-сетне захарницата Актьорът. – Уф, мразя праскови. Много са мъхести.

- Значи една праскова с бемка на лявата буза. Праскова, която от време на време пътува до село Горна Лисица...

- И бяга преди това по магазините да търси спагетини и хавански пури, - засмя се Актьорът. – Носи ги на шефа на екипа, който реставрира черквата в Арапчево. Някакъв италиански архитект от български произход на име Енколпий.

Двамата прихнаха в смях.

- Поетът Евмолп е направил дарение на безпътния си другар Енколпий, - смееше се Стефан.

- Не е дарение, а временен подарък. Докато си научиш текста за репетицията, - предупреди го шеговито Актьорът.

- Значи ще има репетиция, – каза Стефан.

Внезапна сянка легна върху лицето на Актьора.

- Енколпий, чувал съм от нашата обща Цирцея, че около Арапчево имало хубави планини...

- Страхотни скални пещери, кацнали над един речен пролом, - зарадвано поясни Стефан.

- Аз обичам планинския туризъм. Скоро си купих обувки за катерене и искам да ги опитам. Ще ми правиш ли компания, ако реша да мина през Горна Лисица и да...

- Разбира се.

Нещо неуловимо витаеше във въздуха.

Нещо, за което Стефан имаше чувството, че ако протегне ръка, ще го сграбчи.

Обаче не ставаше с ръка. С ръка най-много щеше да сграбчи котката, която...

- Не е котка, а котарак, - поправи го строго Актьорът.

И на вратата му каза:

- Стефане, все пак... спомни си за какво говорихме снощи.

- Върти ми се едно сравнение между античния храм Мезон Каре в Рим и модерния музей Каре д'Арт до него.

- Значи съм говорил за архитектура. Хм, - вдигна вежди Актьорът, - явно съм бил по-пиян, отколкото си мислех.

- Не го вземай навътре.

- Щом като ти не си го взел...

Ръцете им се сплетоха за довиждане.

И останаха дълго една в друга.

Стефан се върна на мига, в който тези ръце го бяха завили с одеяло и докоснали бодливата му буза за "лека нощ".

'Онова' беше много близо. На сантиметри от него. Подобно на табелката, която съобщаваше, че зад съседната врата живее госпожа Кремена Лозанова.

Той извика с усилие една усмивка и си тръгна.

4.

Тумбестият кмет на Горна Лисица не се вълнуваше от скалните пещери над пролома. Наближаваха местните избори и той подготвяше внимателно последния си коз. След канализацията, баскетболното игрище, шивашкия цех и ресторанта, в който се водеха избрани софийски величия, кметът искаше финална атракция. Модерна църква, проектирана от италиански архитект. Безплатно, разбира се. Построена върху общинска земя на изхода за София. Изографисана от млади и гладни софийски зографчета, пръкнали се от Академията с дипломи за Рафаеловци и Ван Гоговци. Такива мисли летяха в олиялата глава на кмета. Покрай строежа на черквата да текнат малко спонсорски материали и към недостроената му къща с крушовата градина отпред. Да нашлапа едни хубави италиански плочки в банята, за да стане тя разтапящо езическа – досущ като Нероновата!

Тази въображаема посока – от непроектираната църква към недостроената баня – убягваше на архитект Витанов. В неговата глава посоката бе различна – от римската му баня към арапчевската църква. А пък последната отстоеше от проекта за горнолисиченска църква с пунктираната стрелка на още невзетото решение.

И той се обливаше с гореща вода в компанията на щавените тухли-четворки с надраскани върху тях тебеширени тритони, делфини, nereиди и купидони, яздещи върху усмихнати риби. Стефан яздеше дивия кон на Актъора. Яздеше го към хоризонта на незададените въпроси.

Да, той добре помнеше разговора на бутилка карловска ракия за идиотски слабата гравитация на модерната епоха, в която всички се движат, говорят и любят трудно. Тоест с усилие. И в която зад всеки патриотичен жест стои някакъв сериозен мотив.

“Добре бе, Енколпий, - спираше му внезапно топлата вода Актъорът, - ще ми кажеш ли най-сетне какъв е бил твой мотив? Да се грабнеш от Италия за реставрацията на някаква селска, пардон, гробищна църква...”

“Ами ти, драги ми Евмолп, - пускаше си отново топлата вода Стефан, - ти защо не ми каза каква е била тази твой суперважна причина? Какви петна си чистил пред вестникарите с детергента на мухлясалото четвроевангелие?”

“Енколпий, много си ми симпатичен и затова ще те предупредя, че ако търсиш слава в едно дарение, ще свършиш с индулгенцията на друго такова...”

“Аз пък ще ти кажа, че перилните препарати, особено тези на патриотичните жестове, са тъпкани с алергени, от които така ти

пламват ръцете, че не можеш да угасиш пожара с дни. Тъй че, умната с детергентите!”

Ето това висеше във въздуха.

Недоизказаните мотиви.

Кметът на Горна Лисица беше по-конкретен:

- Виж сега, Витанов, знам какво ще си кажеш: този лудият иска да строи църква, когато хората нямат пари да си платят тока...

- ...а децата им мръзнат по спирките, защото училището е запечатано заради срутения покрив, господин кмете.

- Да, Витанов, но забележи - запечатано е училището в Арапчево, не в Горна Лисица. Нашето училище поема и децата от околните села, но не е сега в това въпроса, въпреки че всяка зима ставам на луд, докато осигуря въглища за парното.

- Тези пари, които планирате да хвърлите за строеж на нова черква, могат да се пренасочат към училището в Арапчево и така да се облекчи товара върху вашето. По-малко въглища за парното все пак.

- Виж, Витанов, аз отдавна съм решил проблемите на моето село. Канализация, асфалтирани улици, няколко цеха, два частни магазина. Да не би да ходиш до Самоков за спагети, а? Кажи ми, има ли в околността други електрифицирани лозя? Ако бях на мястото на арапчевския кмет, щях да електрифицирам... даже гробищата край “Свети Спас”!

Електрифицираните гробища със сигурност щяха да сложат точка на идеята за лунно затъмнение с Андрей, реши раздражен Стефан. Още един цивилизаторски прът в колелото на идилията. А що се отнасяше до спагетите... Вярно, той не ходеше до Самоков, защото Кремена му носеше италиански спагети от София.

- Много църкви ще станат на квадратен метър, кмете. Ще надминете дори Рим.

- Имаш предвид “Свети Спас”, който е на два километра от селото. Обаче грешиш и сега ще ти кажа къде. Арапчевската църква е паметник на културата. Добре бе, Витанов, я ми кажи колко нови църкви се падат на десет паметника на културата? Знаеш ли, че на всяка керемида в този край има поне по един паметник на културата? Паметниците на културата са повече от училищата, за които ти е толкоз болно! Нова църква – това ни трябва сега!

На изхода за София, досами електрифицираните лозя. За да може кметът да се изфука един ден пред гостуващите софийски величия: “Ето това е! Модерна църква, проектирана от онзи италиански архитект, който преди време реставрираше скучния “Свети Спас” оттатък дерето. Построена с парите на едни кои си спонсори, финансирали също и строежа на баскетболното игрище. Изрисувана от едни кои си художници, взели едни какви си награди на

еди коя си изложба или биенале. Вратата, направена в еди кое си ателие с панти, изчукани от еди кой си ковач, който прави сейфовете, касите и блиндираните врати на всички банки и бизнесмени в района. Иконостаса, резбован от еди кой си резбар, издялал и розетката във фоайето на еди кой си фестивален комплекс или народен дворец на културата...”

Ето къде беше разликата. “Свети Спас” бе анонимен. Архитект – неизвестен, строител – неизвестен, зограф – неизвестен, ктитора – отчасти. Дело на народното творчество от тринадесети век. Новата черква щеше да е паметник на букет от индивидуалисти. Симфония от преплетени авторски концепции. И права. Най-голямото – това на ктитора и идейния вдъхновител – щеше да увенчае олисялата глава на горнолисиченския кмет. Диригент на активно и спиритуално начинание едновременно – две абсолютно печеливши формули, които осигуряваха на един социалистически кмет индулгенция до края на света.

Популистка индулгенция, разбира се.

Много тънка струна беше ударил кмета, възхищаваше се Стефан. Да построиш черква във времена на реставрация и консервация. Във времена на идиотски слаба гравитация, когато всяка патриотична активност трябва да е добре мотивирана. И ето - каква по-бляскава активност от строежа на Божи храм в името на толкова сериозен мотив като победа на местните избори за властта! Червените не държали на религията! Така ли?!

Стефан знаеше, че мотивът за строежа на черквата не е духовен, а популистки. Той го виждаше този мотив – ясен, обещен, самоуверен. Мотив, който не си играеше на криеница, както си играеше неговия мотив за реставрацията на “Свети Спас” или този на Актьора за откупуването на четвероевангелието. Новата черква щеше да е толкова публично безсрамен детергент за чистене на стари политически петна, че над апсидата й спокойно можеше да се провеси реклама на прах за пране вместо Благовещение или Дейсис.

Да, но за бъдещите българи щеше да остане все пак една черква. Черква, не мотив. Мотивът щеше да избледнее в центрофугата на годините, раждащи все по-невежи и игнорантни поколения. Без интереси в историята. Което всъщност не беше толкова зле, защото така се стопяваше и най-беглата опасност някой да се ровне за мотивите зад строежа на черквата в Горна Лисица. В противен случай Стефан едва ли би я проектирал.

Всъщност той още не беше взел решение за последното.

Нямаше достатъчно силен мотив.

Личен такъв.

Спомена за дилемата си пред екипа. Божо отвърна с някаква философска сентенция, Лазаринка каза, че вече никой не вярва в

Бога, а пък Андро изруга високо демагогията на политиците, в частност тази на кмета.

Нямаше смисъл да го споделя с близките си оттатък Адриатика. Соня щеше да побеснее в светлината на финансовата му безотговорност и вопиющия му интимен проблем, с който го остави на софийското летище и за чието щастливо разрешаване не подозираше. Лино... ах, този циничен бохем и езичник, лечител на невротизираните от две хилядолетия християнство души! Щеше да умре от смях – че какво друго. Франческо... може би единствено Франческо щеше да го подкрепи в името на екшъна и риска.

Голям риск – да проектираш една селска черква!

Далеч по-малък от този да не я проектираш.

Защото ако не я проектираше, той, архитект Стефан Витанов, щеше да се срути като паянтова постройка в първата вълна на слабо земетресение – не, не в очите на горнолисиченския кмет, за когото не му пукаше, а в тези на Кремена Лозанова. В тъмните очи на художничката с голямата бенка на лявата буза и силната вяра в неговия безрезервен патриотизъм.

“...Кой архитект проектира нови църкви?!”

“...Този, който дава парите си за реставрацията на стари такива. Истински християнин като теб, Тео.”

Кремена щеше да повярва в театралното му езичество толкова, колкото Лино повярва в псевдопатриотичния му християнски дълг, колкото Соня постави под съмнение прагматизма му, колкото Франческо видя алтруизма в цялата авантюра, колкото Андрей разбра откъде са дошли парите за дарението, колкото арапчевския кмет се убеди, че реставрацията на черквата е приоритетна пред тази на училището и колкото горнолисиченския кмет повярва, че арапчевското училище е по-важно от строежа на новата черква в електрифицираните лозя.

Ах, ужасна омагьосана гора от криви мотиви!

Поне той да го беше разбрал! Поне той да му беше казал: “Скъпи Енколпий, знам, че си дошъл заради мен. Тази скапана църква, това смешно дарение е само един крайпътен знак по магистралата на твоите чувства. Твоите най-интимни възторзи, избили в наивни патриотарски имитации – простено ти е, Енколпий, простено ти е, брат. Аз съм същия като теб – с барикадирана зад камара бутилки с патриотични детергенти душа. Душа, която копнее за любов, за твоята любов, Енколпий. Напук на всички Катоновци и вестникари, напук на шушукащите депутатски съпруги. Смъкни от главата си венеца, хвърли от ръката си свещта и аз ще срина шишетата с перилни препарати, зад които съм се скрил. За да излезем безсрамно на светлина – аз и ти. Да, аз и ти в насочващия светлинен сноп на Катоновците и вестникарите!”

Той обаче не му каза това. Той - Актьорът, Дарителят, Евмолп се възторгна от чистите му родолюбиви мотиви.

“...Вие сте направили нещо много по-голямо от мен, господин архитект. Дарение за реставрация на църква. Възхищавам ви се.”

Вместо да му смъкне венеца, заедно с всички копчета на ризата, той го канонизира. Тури му още венци, още свещи, още миро. Накисна го в литри светена вода, в която да се дави и да вика за помощ.

Стефан опипа главата си и разбра, че лавровият венец на вменения му патриотизъм отдавна се е превърнал в трънения венец на Необходимостта.

Свещите в ръцете му бяха станали толкова много, че отдавна се бяха разкапали в петна, които можеше да изтрие само... ясно кой детергент.

“...ако търсиш слава в едно дарение, ще свършиш с индугенцията на друго такова.”

Предупреждението на Актьора!

“Осанна”, отекнала безжалостно в “Разпни го”!

Мотивите вече бяха без значение. Отвсякъде го гледаха очите на Кремена Лозанова и на онзи мъж, в който продължаваше да бъде романтично и много трагично влюбен. Двамата го съдеха в невидим Дейсис – двамата, застанали от двете страни на Вседържителя. Вместо Богородица – смуглата художничка с рисунката на черните апостоли в ръка. Вместо Йоан Кръстител – мъжа с веждите на севастократор и вдигнато високо четвероевангелие. А пред тях, коленичил в краката на безполовия, безстрастен и напълно деполитизиран Христос, стоеше самия той, архитект Витанов, с макетчето на горнолисиченската черква в ръка.

Стефан нямаше избор. Освен... да украси натрапения му проект с правдоподобни мотиви.

5.

Андрей го чакаше, сготвил яхния от кокошката, която двамата бяха купили от самоковския пазар. Валеше дъжд. В стаята беше топло и миришеше на подправки. Стефан закачи дъждобрана си на един щръкнал гвоздей.

- Имаш ли карловска ракия?

- Нямам, Чефо.

- Друга ракия?

- Само домашна.

- Налей ми в тази чаша, налей и на себе си, че имам да ти казвам нещо.

Андрей се подчини. Някакво особено послушание струеше от този младеж с порцеланово фина кожа и уши в стил рококо. Разбира се, това чувство беше измамно, сви очи Стефан. Малкият неоезичник щеше да подскочи до тавана като чуе за неоцърковния му проект. Обслужващ политически интереси. Червени такива. Очевидно, червените винаги са били против християнството. В битката за спечелване на идеологическата война никога не е имало място за две религии. Сега и двете си бяха отишли. И тази за социалния рай на земята, и другата – за справедливостта на небето.

Всемогъщият Бог на консумацията беше купил авторските права над тях. С еднократно разплащане с кредит-картата си.

Стефан надигна чашата си като следеше изпод вежди дали Андрей прави същото.

- Отново говорих с кмета на Горна Лисица...

- Мръсна червена номенклатура!

- Андро, да оставим боята настрана.

Как, когато младият архангел шумолеше срещу него с непримиримо сини крила.

- Тръгнал да строи църква! Знаеш ли какво са правила навремето неговите съпартийци? Не знаеш, защото не си живял в България. И защото не си учил история.

- Андро, - каза меко Стефан, - ела при мен.

Архангелът седна до него и сгъна временно мастиленосините си крила.

- Така, - намести бащински под раменете му една възглавница Стефан. – Ти, намусено дете на постмодернизма, сега се успокой и се опитай да сложиш на едната везна политическия мотив на кмета, а на другата – непостроената черква. Кое тежи според теб повече?

- Чефо, - рипна Андрей, - само не ме манипулирай с идеята за черква. Този надут търтей иска да спечели следващите избори, не ти ли е ясно бе, Чефо?!

- Ясно ми е, Андро, как да не ми е ясно. Човекът флиртува с религията за политически цели. Обаче ти, познавачо на историята, сам не си даваш сметка колко пъти флирта с религията е бил печеливш през вековете. Всяка църква, вдигната в Рим, е паметник на нечие его. Всеки златен олтар, капела, алегория, провиденция, екстаз, възнесение, озарение. Зад всички тях стоят парите на хора с политически амбиции.

Сините крила на архангела започнаха бавно да избеляват.

- А пък историята... Историята, Андро, е фактор във времена на бездействие. Като нашето. Даже тогава е бутафорна. Безвкусно гримирана досадница. Ще минат години и никой няма да си спомня за червените социалисти и сините либерали, християндемократи или кой знае какви... Ще остане черквата. Един ден на хълма ще се

появи стегнато екипче от реставратори, ще дойде една Кремена от София, един смахнат архитект от Италия и ще започнат да умуват какви са били естетическите идеали на онази епоха между две хилядолетия, когато...

- Чефо, ракията те прави голям оратор. Ха, направо си за парламента!

Стефан разнежено отпусна глава върху остроото рамо на сетивния неоезичник, който вече галеше гърдите му с дългите си тънки пръсти на съвременен зограф.

- Новата църква, Андро, ще бъде паметник на нашето епо, - умилено изхлузи той ръкавите си. - Нашия артистичен подпис върху челото на времето. Абсолютно непрактично творение. Неутилитарно. На светлинни години от тоновете въглероден двуокис на консумативната цивилизация. Цивилизация на кредит-картите и разните екологични чудесии като...

- Лазарина! - подскочи Андрей. – Това е нейната кола!

Гласът му се извиси с ужаса на осъден еретик.

- Чефо, бързо... бързо! – започна да се закопчава трескаво Андрей. - Ох, трябваше да ти го кажа още в началото, ама ти с тая твоя църква...

- Какво бе, Андро, - опитваше се да се изпързала обратно в ръкавите Стефан.

- Няма време... друг път ще говорим... - тикаше го към зимника Андрей. – Само за момент, докато я разкарам, брат, - врътна той извинително ключалката зад гърба му.

За секунди Стефан се озова в една хладна каменна маза. Полусъблечен, замаян от ракията и от бурната събитийност. Ей така щеше да свърши един ден и човечеството, дръпна той тъжно щръкналите краища на разкопчания си колан и седна върху един плетен буркан с туршия. Както ораторства и се опиянява от собственото си величие – бум един астероид! – и край на всичко.

Оттатък, в топлата стая, натрапеният астероид обясняваше със задъхано пискливо гласче нещо за гадното време и за опашката пред магазина. “Ау, как хубаво мирише на яхния”, възкликна високо астероидът и отвори някакъв прозорец. Последва въпрос за двете чаши с ракия, Андро се размънка с боботещ неразбираем глас, чу се смях, който се превърна в дует от смехове – искрен дует от два смяха. Единият звънлив и високочестотен, другият – плътен и нискочестотен. Един ангел и един архангел се смееха в дует. Смееха се на затворения в мазата перверзен дявол, който бе дръзнал да оспори старото като света сексуално табу.

Всъщност те едва ли се смееха на него. Последното би означавало Андро да си е признал “греха”. Невъзможно. Още Кремена го бе нарекла в съня му “завистлив подлизурко”. По-скоро

къдрокос пълзльо, реши Стефан и се премести върху капака на далеч по-удобния бидон със зелки. Тук, сред зимнината на Андровата хазяйка, той изведнъж се почувства в истинското царство на българите. В душата на народа си. В сакралния заден двор на най-прагматичните му ценности, които го бяха запазили през вековете.

Не четвроевангелията и църквите, а туршиите и луканките бяха това, което българите носеха в историческата си раница, сви се Стефан. Беше му студено. Не миришеше на яхния, а на кисело. На втасал чесън, суха чубрица и бъчва. Той огледа стените. Рафтове с компоти и лютеници. С ловджийски салати, стерилизирани краставици и конфитюри от зелени домати. Похвално разнообразие.

“Народ, чието въображение се изчерпва с видовете зимнина, никога няма да събере кураж и самочувствие за голямо изкуство”, беше казал преди години покойният му баща Стефан Витанов – Старши.

Не е бил прав Старият, намести се комфортно Стефан върху бидона. И той, неговият син, щеше да го опровергае. Как? Ами като проектира наум една модерна черква сред зелките, камбите и киселите краставици. Докато оттатък двама млади се любят или унищожават кокошата яхния. Стефан разпери любопитно уши. Пъшкане и скърцане на легло или тракане на вилици и чаши. Нищо не се чуваше. Лазарина беше пуснала радиото.

“Валежите ще продължат и през нощта...” – гърмеше дежурният синоптик. Нека да вали. Нека да са пълни мазите. Нека да се обичат хората. Стефан не изпитваше нито ревност към Андрей, нито завист за кокошката в тенджерата. Само му беше студено.

На хладно обаче мислите летяха по-бързо. И така, господин архитект, каза си той, как трябва да изглежда тази малка православна черква, за да спои в едно традиционното предназначение и модерната естетика. Преди всичко, напрегна се Стефан, примерите за съвременно християнско строителство бяха оскъдни. Европа изобилстваше с църкви, но в романски, готически и бароков стил. Рядко в рококо. Още по-рядко пък от стъкло и метал. Църквите в Рим отдавна бяха туристически атракции, пред които се продаваха хамбургери, пици, минерални води, картички и списания на разни езици с крещящи от ужас заглавия като “Is God Dead?”

Всъщност... не трябваше ли първо да си отговори на този въпрос. Мъртъв ли е Бог? Защото ако е мъртъв, за какво им е на хората от Горна Лисица храм? Ако пък не е, тогава дали е същия като този преди две хиляди години? Преди хиляда. Преди петстотин.

Стефан веднага се отказа от първия проблем. Нямахше да му стигне цял живот, прекаран в мазата на Андровата хазяйка, за да си отговори на основния въпрос на битието. Отгоре на всичко, списанията също не се занимаваха с него, а с далеч по-човешкия:

“Дошъл ли е краят на организираната християнска религия?” Между Бога и Църквата имаше разлика, разбира се. Разликата между святото и институциализираното свято. Трансцеденталното, метаморфозирало в институция. Една ръждясала от злоупотреба институция – проблем на медиите, които питаха патетично мъртъв ли е Бог? Не Бог беше мъртъв, а човешката му интерпретация. В йерархични църковни структури и демодирани храмове.

Виж, последното беше наистина много тъжно.

Господ и човек отдавна не общуваха помежду си с езика на изкуството. Този толкова абстрактен и едновременно конкретен език на играта с архитектурните форми и материали, с цвета на светлината, с височината на купола, с дълбочината на апсидата, със звучността на органа, с мозайките, фреските, картините, скулптори, драпериите, реликвариите...

Святото, преведено на човешки език. На най-божествената част от човешката изразност – тази на арт-формите.

Бог едва ли би искал да бъде тълкуван от изкуфели теолози, оплакван от сърцераздирателни медии и съзерцаван през бароковата леща на изкуството, реши Стефан. В противен случай би умрял от скука. Ако Бог съществуваше – нещо, в което хилядолетия наред никой не се бе съмнявал - то той заслужаваше да бъде интерпретиран с модерни форми.

Мирисът на кокоша яхния стана умопомрачителен. Червата му звекнаха нещастно. Глад и медитация – това е пътя към божествената истина, изсмя се Стефан и се хвана здраво за дръжките на пластмасовия бидон с дремещите зелки отдолу. Предстоеше му най-важната част от пътуването към концепията и му се щеше корабът под него да е достатъчно стабилен.

Някога Европа е била опасана с белия пояс на черквите, както сега Америка е опасана с белия пояс на арт-музеите, спомни си Стефан приблизителното начало на една статия в списанията, които Соня му бе довякла заедно с термоса за кисело мляко и кутийката с Давидоф и Троя. Хубави пури бяха, смръкна той. Нататък коментарът гласеше, че фокусът на обществения живот се е изместил отдавна от организираната религия към организираното съзерцаване на изкуството. Впрягат се световни архитекти да проектират тези постмодерни “църкви” – музеите на авангардното изкуство. Вдигат се сгради за чудо и приказ и се натъпкват с разни чудесии, които никой не идва да съзерцава. Финален въпрос – трябва ли да се хаби таланта на един архитект плюс парите на данъкоплатеца, за да се пръкват толкова зле използвани строителни шедьоври.

Защото съвременното изкуство било изкуство само за себе си. Претенциозно и неразбираемо. Хората предпочитали в събота да пазарят, а в неделя да пият кока-кола с децата си в близкия Дисни-

парк. Организираната религия е на изкуствено дишане, но и организираното съзерцаване на авангардни форми не е прокопсало. Изход няма. Да живее търговския център!

Малката шегичка на Господ. Векове наред изкуството е било ако не директно религиозно, то поне напоено със спиритуалност. Изкуство заради самото изкуство – ето я задънената улица на последния век. И после Бог бил мъртъв. А какво би се получило, ако самовлюбените артисти на обявената вече постхристиянска Европа се опитаха да преместят обратно фокуса на обществения живот? От храмовете на изкуството към храмовете на Бога. От Каре д'Арт към Мезон Каре. От отразяващия светлината стъклен фукульо към поглъщащия светлината каменен мъдрец. От искащия да е известен на всички артист към искащия да знае всичко философ. Обратната Фаустова сделка, над която ревеше Актьорът, щеше да се върне на мястото си. Щото... тежко и горко на онова човечество, което превръща артистите си в богове, а боговете си в туристическа атракция.

Ама казват, всяко време си заслужавало боговете.

И начините за съзерцаването им, разбира се.

Но каква трябваше да бъде архитектурната форма на съвременната връзка човек – Бог? И как щеше да доплува до нея в това неспиритуално море от туршии, лютеници и зелки? Над което вече се разнасяше идващия иззад заключената врата мирис на кафе, кихна Стефан. Ослуша се. Шумолеше октомврийски дъжд. Огледа се. Ха, той не беше върху бидона, а коленичеше с макетчето на черквата в краката на Вседържителя – не, това не беше Христос, а плешивия горнолисиченски кмет, от едната страна на който Кремена шепнеше нещо за симетрията на Мезон Каре и Каре д'Арт, а от другата Актьорът повтаряше за стотен път философския възел на обратната Фаустова сделка.

Кметът чакаше отегчено и преглеждаше междуременно вестника на социалистите.

Артистът винаги е бил слуга на нечия безсрамна политическа амбиция. Истинският артист обаче винаги е успявал да превърне слугинството си в нова форма на връзка с божественото. Как? Като комбинира концепции. Храм на Бога под формата на арт-храм. Малка кръстокуполна и еднокорабна черква, но...

Лазаринка изпищя високо и последва нова вълна от кикот. Ангел и архангел се смееха вкупом на раждащата се мъчително форма. Малка, кръстокуполна и еднокорабна, но от метал и стъкло. Със сводове и купол от прозрачно стъкло, пропускащи светлината навътре - тази на небето и на Божията промисъл. И със стени от непрозрачно стъкло, отразяващи светлината навън, за да не влиза в храма профанската картинка на електрифицираните лозя и селяните

с мотики. Тоест, опипа джоба си за тебешир Стефан, сводове и купол, пречупващи светлината навътре, плюс стени, отразяващи я към лозята. Отразяващи, значи олекотяващи. Новата черква щеше да плува, почти възкликна той. Да виси, да е ефектна, да иска всички да я знаят.

Тебеширът беше в джоба му, разбира се. Нали с него драскаше купидони и тритони в кметската баня, както и забележките си по каменния под на “Свети Спас”. Скучния “Свети Спас” оттатък дерето... Тривиалните охкания и въздишки оттатък вратата на зимника... Ха, той имаше идея! Искрата, подир която търчи всеки артист. Идея – проект – изпълнение, но все пак първо идея!

И Стефан се изхлузи от Одисеевия кораб на бидона със зелки, за да надраска екстатично върху стената на мазата един възторжен силует.

Този на бъдещата стъклена черква край село Горна Лисица.

6.

- Тео, Тео, къде са белите стени, върху които художниците ще нарисуват стенописите си?

Сладък плодов аромат проникна иззад гърба му. Две ръце се спряха на раменете му. Стефан свали очилата си и разтърка очи.

- Кремена, аз никога не съм мислил за стенописи. Това е територия на “Свети Спас” и подобни черкви. Моята идея е за храм от модерни материали с акцент върху светлината.

- Този стъклен похлупак отгоре ми прилича на бонбониера. Личи си, че не си български архитект. Това не е православна черква, а...

- Какво е?

- Кристална илюзия.

- Глупости!

Стефан отново наниза очилата си и се втренчи в екрана на компютъра. Кристална илюзия? Игра на светлината? Пропускащи я навътре сводове и купол, отразяващи я към лозята стени, а на границата между тях – весел фриз от цветни стъклописи. Цветни плочки по пода. Пред апсидата – въздушно разпятие, образувано в кръстовидната пролука между четири квадратни стъклени панели. С рубинена светлина, идваща от монтирана в дъното червена лампа. Илюзия? Не беше ли изкуството една илюзия? Не беше ли религията една илюзия? Ами двете слети в едно? Пленници на светлината – една съвършена илюзия, описана със съвършени физични формули.

- Откъде знаеш как трябва да изглежда една модерна църква?

- Православна църква, Тео. С масивна зидария, бели стени със стенописи и икони, дървен иконостас, купол... може да е покрит с медни плочки. Иначе никой владика няма да я освети.

- Пет пари не давам за вмирисаните ви владици. Аз съм артист.

- И архитект на традиционна сграда. Трябва да се съобразиш с някои правила.

- Да се съобразя?! Ако арапчевския зограф се беше съобразявал с канона, щеше ли да има черни апостоли в Тайната вечеря? Нима неговите фрески са били по-малък шамар в лицето на традицията от моята “бонбонiera”?!
Стефан кипеше. Какво разбираше тази сочна културтрегерка от модерна архитектура? Довчера се възторгваше от кристалния Каре д’Арт в Нем, днес беше готова да го порицае за авангардизма му. За демодирана религия – демодирана сграда. Така значи!

- Вие сте ненормални! Хора без въображение. Без поглед назад, без идея занапред. Андро ми ревнал за политическата боя на кмета. Ти се тръшкаш за масивна зидария и кубе с медни плочки. Какво искате бе? Копие на “Свети Спас”, финансирано от синята ви партия ли?!

- Нищо не искам.

Гласът ѝ беше тъжен.

- Соня би я харесала проекта, - изтърси Стефан.

- Подозирам.

Кремена стана мрачна.

Стефан ѝ предложи да говорят за друго. Спорът за дизайна на новата черква беше абсолютно безпредметен. Нито той, нито тя щяха да отстъпят.

Кремена се върна боязливо на темата за Соня. Много странно, защото досега тя бе избягвала името на жена му. Един въпрос обаче я интересуваше живо: как гледа Соня на продължаващия му престой му в България.

- Ти сам каза, че нямаш повече работа тук.

- Казах го преди да цъфне смахнатата идея на кмета за модерна черква.

- Ами жена ти?

- Ще ми строши главата, ако разбере, че правя безплатен архитектурен проект.

- Не ти е лесно с нея.

- Не по-лесно, отколкото със всяка друга жена.

Кремена отново стана мрачна.

- Всъщност аз имам тактика, - призна си Стефан. – Отлагам прибирането си с разни причини. Последната беше онази покана за учредяването на фондация... ух, как ѝ беше името...

- Знаеш ли, че аз се видях наскоро с...

И Кремена произнесе името на Актьора. Две усмивки се разляха едновременно. "Да не ми кажеш досега, че сте били съседи", настъпа я шеговито той. "А теб какво ти влиза в работата?" "Стряскам се, когато непознат мъж ми говори за проект, който още не ми е предложен официално..." "Значи известността те притеснява?" "Ха, все пак искам да зная кой ме е направил такъв..." Кремена се смееше гърлено и две успоредни трапчинки пронизваха сладко бузите ѝ.

- Той е гей, нали знаеш?

- Какво?

- Той е... ох, много е смешно...

- Кое е смешното?

Гласът му стана остър.

- Вярно, - намръщи се тя, - неговата история е доста тъжна.

И Стефан слушаше. Живот, прекаран в срам и игра на криеница. Камуфлажни връзки с жени. Два шумно провалили се брака. Вторият - преди месеци. Отчуждение от дъщеря си от първия брак. Тревога за сина си от втория. Престрелки с медиите. Саркастични интервюта. Анонимки в пощенската кутия.

- Той откупи онова евангелие само за да бъде оставен на мира. Прекалено много се зашумя около втория му развод и трябваше някак да им запуши устата. Направи го много майсторски. За една нощ от грешник стана светец.

- Великолепен ход, - възхити се Стефан.

- На великолепен актьор, - добави Кремена. – Жал ми е за него. Напоследък почти се е пропил, но ще преживее и това.

- Кое?

- Раздялата с любовника си. Остана му само котката.

- Котарак, - поправи я смаян Стефан.

- И десетина саксии с кактуси. С форма на фалуси, - изсмя се Кремена.

Стефан не отвърна. Той гледаше с празен поглед компютъра си, където скрийнсейвър с вид на сперматозоид размахваше ехидно опашка. Църквата беше останала някъде зад екрана – далечна, кристална, авангардна църква с купол като капак на бонбониера, под който вместо бонбони се мъдрят... кактуси.

Значи Той е бил гей?!

Значи, ако тогава двамата бяха по-открити...

Значи, ако не си бяха губили времето с приказки за историята, четвроевангелията, патриотизма, детергентите, вестникарите, Катоновците, славата, обратните Фаустови сделки и прочие глупости...

Ако не се бяха отрязали така зловещо с велики коняци и карловски ракии...

Ако си бяха спестили ироничните обръщения... “Господин Архитект...”, “Господин Актьор...”, “Драги ми Енколпий...”, “Скъпи ми Евмолп...”

- Тео, може ли да те попитам нещо?

- Може.

- Ама малко е неудобно.

- Давай направо.

Тя се съмнявала в нещо. Ужасно глупаво подозрение наистина, но... “Тео, моля те, свали си очилата, че изглеждаш много строго”, опита се да се пошегува тя, но Стефан я гледаше през металните си рамки с металносиви ириси, обрамчили безмилостно хищни зеници. Гледаше и слушаше напрегнат как преди месеци тази порозовяла праскова го заварила в един жежък следобед да позира гол на Андрей. Разголил с олимпийско самочувствие тяло на сатир – не на гръцки герой, да не говорим за атлет. Това си помислила тогава, призна си изчервената като домат Кремена. “Следобедът на един фавън.” И била готова да се изсмее, но изведнъж видяла Андрей. Гол. Уплашен, объркан, засрамен, чудещ се къде да се дене.

Кремена млъкна.

- Искаш да ме попиташ нещо ли?

Тонът му беше леден.

- Прощавай, Тео.

- Не, продължавай. Аз чакам.

Но тя вече съжаляваше. Поне така звучеше от пороите извинения, които заваляха. Стефан тъкмо отвори устата си да се развика, че на сатир като него му отива да прекарва следобедите си, съблазнявайки млади момчета, когато една мисъл го удари като мълния.

Андрей!

Той трябваше да го пази!

Да пази от лоша слава къдрокосия страхлив Гитон. Защото последният нямаше нито неговото самочувствие, нито отработеното му презрение към правилата – били те еротични, исторически или архитектурни. Само човек, който имаше куража да оспори мита за Кирил и Методий, можеше да позира гол и да се забавлява с двойното смущение на художничка и реставратор. Само такъв човек можеше да приеме предизвикателството на безплатен черковен проект за червен кмет с едничката цел да масажира творческото си его. Да настоява за авангардна “киеза” от прозрачно, непрозрачно и цветно стъкло. Да нарича отците на православната църква “вмирисани владици”. Да е готов веднага да се признае за грешник.

Никога за мъченик.

Андро беше друг. Не толкова силен. Нито като мъж, нито като артист. Стефан отдавна не го упрекуваше за двойните стандарти в обръщенията си към него. Минало беше времето, когато го разпъваше на кръст с неудобни въпроси под купола на “Свети Спас”. Той отдавна му прощаваше. С бащинска снизходителност. И за позорното му изхлузване при вида на Кремена, и за безжалостното натирване в зимника заради Лазарина. Прощаваше му всичко, умилен от младостта му. От неукрепналите му още криле на архангел.

Неукрепнали за скандала на публичното признание в различност.

Иначе го чакаше нерадостния път на Актьора.

Стефан свали очилата си и разтърка уморено очи. После каза на Кремена, че подозренията ѝ са неоснователни. Двамата с Андрей никога не са имали нищо.

Никога.

Нищо.

7.

Дъждът обърна на сняг. За няколко часа Горна Лисица побеля. “Свети Спас” остана над пролома самотен и недостижим – както от шосето, така и от селото. Реставраторите трябваше да прокарат пъртина до черквата, но те се ослушваха в бяла ваканция край печките и радиаторите.

Стефан работеше като фанатик и изпращаше час по час успокояващи и-мейли до Соня и Франческо.

“Ангелчета, завършвам едно мъничко проектче за банята на кмета и веднага се хвърлям в самолета за Рим.”

Андрей надничаше зад рамото му и се извиняваше за недоразумението със зимника. Вината била изцяло в Лазарина, която освен че го преследвала напоследък, си позволявала да го посещава без предупреждение, както станало последния път...

Интернетът отказа да работи. Стефан беше наполовина облекчен. Другата половина...

- Стига с тая Лазарина! Ако имаш да ми казваш нещо смислено – заповядай!

- Имам.

Ушите на Андрей щръкнаха.

- Чефо, аз съм не само реставратор, но и художник, нали знаеш...

- Сега научавам.

- Онова, което го каза тогава за историята... Дълго мислих над него – дето след време никой няма да си спомня кой бил дал идеята за строежа на черквата – дали червен кмет или син депутат.

- Е, и?

- Искам да я изрисувам. Аз съм много вещ в каноническата живопис.

- Сериозно ли?

- Напълно.

- Ти, който щеше да линчуваш кмета заради гнилите му мотиви!

- Сам каза, че мотивите нямат значение.

- Казах. Но кой ти е казал на теб, че в черквата ми ще има място за каноническа живопис. Или за живопис изобщо. Ха-ха.

И Андрей се взираше втрещено в кристалния проект, изплувал от мастиления екран на компютъра.

Кметът на Горна Лисица разтрива с пръст лисавото си теме около минута.

- Хм, Витанов, изненадан съм от теб.

- Харесва ли ви, кмете?

- Хм, дали ми харесва... Харесва ми, ама... таз цена хич не ми харесва. Много скъпо ще ни излезе.

- Божи храм никога не излиза евтино.

- Тоз Божи храм от тухла и хоросан ли ще го строим бе Витанов или от кристални чаши... Ех, да му се не види.

И пак почесване по бакъреното теме.

Под което цяла мрежа неврони изчисляваше трескаво как да се покрият безболезнено щавените тухли-четворки в банята с панели от авангардно непрозрачно стъкло.

- Абе, Витанов, тази твоя църква ще има ли стени?

- Как няма да има!

- Питам, щото не виждам къде ще се повесят иконите.

- Икони ли? Икони ще има в олтара - разделен на две, за да се вижда разпятието в дъното на апсидата.

- Айде сега не ми обяснявай подробности. Виж там, тури стени донякъде, за да може бабите да се кръстят на иконите.

Бабите да се кръстели на иконите!

Стефан газеше напосоки из снега, посинял от яд.

На какъв език да обясни естетиката си на един номенклатурен дебеловрат мях, вторачен единствено в селските избори?

Купол, пропускащ светлината навътре. Сводове, в които плуват облаци и звезди. Стени, отразяващи лъчите към просташката сцена на електрифицираните лозя. Между стените и свода – фриз от цветно стъкло. Езически фриз-апотеоз на радостта от живота. С лозови клони, агънца и гълъби – какъв ти езически фриз, направо

раннохристиянски мотив-реплика на мозайките в римските черкви от четвърти и пети век! Фриз на границата между стените и купола. Между земята и небето. Между царството на човеците и царството на боговете. Фриз-символ на хармонията между тези две царства.

Глупак!!

Стефан тръшна зад гърба си вратата и изхлузи мокрите си от газене в локвите крачоли.

Идиотска страна, населена плътно с идиоти! Лишени от всякаква фантазия, от усет за време, за изкуство, за модерно, за технологично, за авангардно. Едни вечно оцеляващи идиоти, впулени в пъповете си. В изборите, в политиците, в туршиите, в киселото зеле, в пикантериите около актьорите си.

И във великата си история, заливаща с фалшива жълта светлина жалкото до сълзи настояще. Настояще, което всяка минута се превръщаше в история. В жалка история, която бъдещите поколения едва ли щяха даже да презират.

Защото първо трябваше да признаят, че е съществувала. А какво щеше да остане от глупавото безвремие на животите им, прекарани в слабата гравитация на бездействието? Реставрирания “Свети Спас”? Постните мозайки в Сан Клементе? Къде бяха съвременните храмове, фрески, мозайки и скулптори, които потомците да нарекат след време “паметници на културата” и да се затюхкат откъде да съберат пари за...

Реставрация... Думата-антипод на активното изкуство.

Стефан се втренчи намръщен в екрана на компютъра си. Кметът го играеше ктитор, тоест, как беше... “който плаща парите, той поръчва музиката”. Значи трябваше да има “нещо” по северната и южната стена, на което селянките да се кръстят. Не че селянките щяха да се кръстят в киезата – глупости, неговата “бонбониера” щеше да е гарантираната туристическа атракция на региона. Само да видеше бял свят... Само да видеше...

Ако успееше да вгради шест правоъгълни панели от всяка страна на кораба... Разделени от стъкло и обрамчени отгоре с цветния стъклопис, но все пак традиционни стени от традиционни материали, измазани с бялото, върху което младите зографчета като Андрейчо да нарисуват фреските си.

Така де, младите трябваше да сложат първия си подпис върху челото на времето. Времето, което постоянно се превръща в история. В история на изкуството.

- Господин кмете, това е. Има достатъчно място да се нарисуват фрески.

- Браво, Витанов, сега ми харесваш. И цената, гледам, спаднала с една нула.

- То е, защото в рисувателните панели влизат класически тухли...

- ...хоросан и цимент, - разля усмивка кмета. Най-сетне банята му бе спасена! Щавените ѝ тухли-четворки нямаше да се гърчат под авангардното стъкло на щурия италиански архитект.

- Обаче аз си запазвам правото да посоча темите на фреските и имената на зографите. Аз ще нося цялата отговорност за външния и вътрешния дизайн на черквата.

Кметът предпочете да си трае. Смътно му се искаше да има някакъв помпозен конкурс за художници, но не знаеше нито как да го организира, нито на кого да възложи организирането му. Този чудак Витанов му спестяваше поредното главоболие.

Стефан работеше. Уточняваше детайлите. Пресмяташе цените на материалите. (Ами отоплението на киезата през зимата?) Интернетът отново тръгна и изсипа камара ядни и-мейли от Италия.

“Ангелче, на мен пращаш версия за проект на баня, на Лино – за проект на църква. Къде е истината? Престани да се правиш на патриот и се прибери най-сетне при семейството си!”

В Горна Лисица отдавна го бяха кръстили Стефчо Киезата. Кремена му викаше Тео Бонбониерата, а Андро многословничеше с “Чефо, който върти обратно колелото на историята”.

Обратно, сиреч напред. Защото според Андрей българите отдавна въртяли колелото на историята назад.

Стефан не коментираше дъжда от прякори. Той яздеше времето си. През деня яздеше времето, нощем – изпотения гръб на Актьора.

В дишащи от пламенност фантазии.

Те не разговаряха. Не разменяха и дума. Вече си бяха казали всичко – и за историята, и за детергентите, и за гравитацията. В будните сънища на Стефан се развиваше една и съща лента от нямо кино, което започваше и завършваше по разписание. С идиотска методичност. От щракването на вратата до приливната вълна на абсолютното безвремие, в което няма нито история, нито памет, нито морал, нито дълг, нито патриотизъм.

Пълна, тотална, стопроцентова забрава.

Кревящата разтеглена секунда между Ерос и Танатос.

И пак отначало. Същия филм, същата изтрита от пренавиване лента. Той влиза, дланите им се срещат, ръцете им се разтварят, очите им се поглъщат – на различна височина, в различни цветове. Неговите изсветляват, тези на Стефан потъмняват, всичко трае секунди, устните им се намират – лепкави от желание, горещи от очакване, напукани от лъжи. Една бодлива буза, допряна до гладко обръсната такава. Две редки сиви вежди до две гъсти, тъмни, прави, страшно респектиращи вежди на севастократор, нахлул внезапно

през отворената паст на историята. Без четвероевангелие, без корона, без плащ, колан и скиптър. Като напукано великденско яйце с чакаща да бъде обелена черупка. Свличаща се послушно под пръстите на опитния архитект с тяло на сатир – едно преливащо от белези на хубав живот тяло на фавън, което вече се увива с копнеж около аскетичния рошав торс на щръклестия ктитор. Следват бързи търкалящи се кадри на взаимно обяждане – кой кого обяжда е абсолютно лишен от фокус въпрос в тази сладка и малко тромава игра на разменени ласки. Дали расовият кон ще преследва хоризонта върху гърба на страстния сатир или страстният сатир ще впие ноктите си в хълбоците на расовия кон в мократа от пот, тежка от надежди, тъмна от наслада тишина... Тишина, в която единственият шум е този на въртящата се към кулминацията на отсеченото синкопално дишане кинолента... Двойно дишане, дишане уста в ухо, дишане сърце в корем, дишане в крешендо...

Стефан примижваше, вслушан в музиката на това чудно двойно дишане, в което дихателните фази никога не съвпадаха. Силна върху слаба фаза, вдишване върху издишване, поемане на дъх върху изпускане на дъх, глътка въздух върху глътка празнота.

Чудна музика. Тревожна. Притракваща съдбовно като колелата на влак, които се движат в пакет и никога не се настигат. До хоризонта, до крайната гара, до края на света...

8.

Върху стария сняг наваля нов. Цяла нощ виолетовото небе изсипва бели парцали, които на сутринта се стегнаха в хлъзгава броня. Пътищата се затвориха. На Стефан му дотегна да слуша за пътната обстановка. Петрохан, прохода на Републиката, Троянски, Върбишки, Ришки, товарни автомобили, с вериги, без вериги, с ремаркета, без ремаркета... Интернетът отново се стопи. Замириса на камби и кисела целина. Целина... И през зимата нямаше спасение от нея.

Радиаторът бумтеше на последна степен. Стефан се къпеше в ледената баня с вряла вода и излизаше по-червен от щавените тухли, заради които кмета върна първия, изцяло кристален проект за горнолисиченската "киеза". Как ли щеше да изглежда неговата стъклена кукла, облечена в бяла плащеница? Спящата красавица или Снежанка? В сводовете ѝ щеше да плува навъсеното небе на декември, а по пъстрите ѝ подови мозайки – калните локви на селските галоши. Стефан гледаше през прозореца едноцветния пейзаж навън и все повече му се струваше, че на Горна Лисица би ѝ подхождала една каменна сива църква – непретенциозна, тромава и старомодна като осиротялия над пролома "Свети Спас".

Пролома. Дерето. Стръмната пътека към върха. Скалните пещери с огряните от залеза камъни и ниско прелитащите орли. Калта, сухите клони, есенните минзухари, печурките. Сега всичко беше бяло. Заслепяващо и насълзяващо бяло. Кристално като идеала му за неохристиянска модерна черква. Недостъпно като копнежа му по неоезическа мъжка любов. Любов.

Той му беше казал, че обича планинския туризъм и си е купил наскоро обувки с големи бутони и поддържащи глезена маншети. Той беше чул от общата им Цирцея, че над "Свети Спас" имало живописни планини, които си струват катеренето. Той му бе предложил да го направят двамата. Заедно. Горещо. В пещерите.

Глупости. Ставаше дума само за едно изкачване.

Сигурно е много романтично да се прави в сняг, отдаваше се на фантазии Стефан. В заснежени и недостъпни пещери. Далеч от Катонувци. Катонувците на неговия възлюбен. Възлюбен. Много смешна дума.

Пътищата бяха затворени.

Включително тези за София.

Стефан мечтаеше за размразяване. За слънце, което да превърне леда в ручейчета. Нощем спеше отвит до пламналия от жегата радиатор и сънуваше как мръсната вода на топящия се сняг попива в пръстта. И пръстта става мека, мека, толкова мека, че Стефан потъва в нея – дълбоко, дълбоко, толкова дълбоко, че накрая не знае къде е – в прогизналия чернозем на Горна Лисица, в смуглото тяло на Кремена Лозанова или в потъмнялите от карловската ракия очи на Актъора.

Чувстваше се самотен. Самотата го заливаше - по-бяла и по-студена от планините, стегнали в здрава прегръдка селото. Всеки беше при половинката си, при чехлите и при трилитровите си буркани. Божо при жена си, Андро при Лазарина, Кремена при Деветгодишната, Актъора при котарака си. Само Стефан беше сам. С една кристална симетрична киеза, плуваща в тъмносиния екран на компютъра му.

На седмия ден от снеговалежа, като в притчата за Сътворението, светът внезапно се оживи и по улиците плъпнаха коли. Стефан избръсна натаралените си бузи и припали стария Форд с надеждата да се завлече до София и да завери самолетния си билет за връщане в Италия. Шестмесечен престой в клещите на диви балкански клисури вече му се виждаше достатъчен дори за авантюрист като него.

Той не беше сигурен, че ще успее да стигне до София.

Идващите отсреща коли със софийски номера му вдъхваха кураж.

Една от тях беше колата на Кремена. Стефан я позна и спря. Тя също спря. Двамата излязоха, еднакво удивени от срещата си на ничия земя, и се намериха в прегръдките си някак естествено.

После се свлякоха върху гребена на крайпътната пряспа.

9.

- Нося ти един пуловер. На зайци е и не знам дали ще ти хареса. Обаче много топли – пробвах го, когато тока спря за няколко часа, - смееше се с посинели от студ бузи тя.

- Откъде знаеш, че нямам пуловер? – стискаше я за ръцете Стефан.

- Нали дойде през юни. И все се заканваше да си тръгнеш при първия дъжд... Видя ли каква зима имаме в България?

- Ужасна, - мръщеше се той. И обясняваше защо се е запътил за София. Кремена не искаше и да чуе.

- Тръгваш си за Италия? А, не, само сега не, - кикотеше се тя и го теглеше към колата на културното министерство. – Никаква Италия преди да те заведе в къщата ни в село...

- Кое село, бе? – дърпаше се изумено Стефан. – В Рила?! Ти си откачила! В тази зима! Ами Соня? Соня ще се разведе с мен, ако не се прибера до Коледа!

- Соня?! Каква Соня бе, Тео? – имитираше го Кремена. – Сега ще върнем с теб Форда под крушите в двора на кмета и веднага ще тръгнем за село...

Стефан не искаше да знае името му.

Все още протестиращ външно, той обърна колата и я подкара обратно. Нещо в него надделя. Вероятно инстинкта за образуване на двойка с друго човешко същество. Който, установи със смайване Стефан, през зимата е особено силен. Фордът се намести като квачка под една повиснала от сняг круша и скоро Стефан се озова до художничката – издокаран във вълнен пуловер на великденски зайци. Колата на културното министерство вече прокарваше смело едри и кални следи към затъntenите дебри на оная планина, която наскоро му се видя толкова недостъпно снежна от самолета. И вместо да я гледа пак от небето, той потъваше пътем в зимните ѝ недра – дълбоко, дълбоко, през преспи, урви, гребени и проломи... Рила планина.

Селото димеше в лепкавия праисторически здрач. Лягаше тънка мъглица – такава, каквато беше лягала над планината всяка зима хилядолетия наред. Стефан трябваше да се наведе, за да хлътне в ниската кирпичена къщичка на умрялата неотдавна Кременина баба. Която по всяка вероятност се е казвала Проселенос. По-стара от луната, сви се той на бодливата, грубо

изтъкана постелка върху дървеното 'магаре'. И внезапно разбра, че времето е спряло. Че се е върнал две хиляди години назад. В безвремието на езическата история. В ръцете на една опитна, поруменяла от щипещия студ магьосница. Смугла Цирцея, която пренасяше одеяла и възглавници от колата заедно с един огромен глинен съд, който бе наречен с тайнствената дума "гювеч".

- В този пръстен гювеч съм приготвила банска капама, - произнесе магьосницата странното заклинание със сребърен глас.

Стефан се отърси и започна да пали печката. Една разкрячана черна печка на дърва, която забумтя изпод ръцете му с кихане и повръщане. Ето, на тази зловеща печка Цирцея щеше да свари омайните си треви, с които да го унесе, приспи, влюби или отрови. Тумбестата чудесия, наречена "пръстен гювеч", вече беше яхнала пращящата черна ракета, дошла от някаква далечна, отдавна изчезнала цивилизация. Стефан гледаше премрежено към къкрещия под похлупака съд, който изведнъж му напомни белия термос за кисело мляко, довлечен от неговата Соня преди време. Два съда, два летателни апарата, но колко различни все пак! Този бе доплувал от миналото, онзи бе долетял от бъдещето. Гювечът на Кремена бе магическото гърне на баба Проселенос от времето на император Нерон. Термосът на Соня бе летящата чиния на амазонката-еколожка от времето на новия Бог с кредит-картата.

Всяка жена има свой съд за магии, поклати глава Стефан.

Ароматът на зелени сарми го разнежваше.

Кремена се люлееше сладко на рамото му.

- Навремето ме попита каква е разликата между любовница и съпруга...

- Вече я знам, - хвана той малките ѝ ръце и ги пъкна под разшавалите се върху пуловера му зайци.

И в топлата стая напразно се мъчеше да отгатне какво искаше да лекува неговата Цирцея. Дали да угаси лумналата му в погрешна посока страст или да запали нов огън в слабините му. А може би и двете. С вечеря на свещи със зелени сармички - тя, коварната - искаше да насочи в правия път заблуденото му желание.

Каква ли нишка плетеше тази дяволица?

Защо го бе върнала в пещерата на историята, в кирпичената къща, от всеки ъгъл на която надничаше арапчевската вещица с торбичка билки и счукани лешници за компреси? А-а, той нямаше вече нужда от билки. Нямаше, нямаше, нямаше...

Той искаше да е в друга пещера. Студена пещера, качена високо под облаците. Която да стопли с луда езда. Споделена езда. Не си го беше представял така – в къща, до печка...

- Тео, често си мисля за черквата.

Неговата Цирцея всъщност бе християнка!

- На това място по време на робството е имало параклис на името на Светите седмочисленици. Какво ще кажеш, ако новата черква се освети като “Свети седмочисленици”?

- Кои са тези седмо... седмо...

- Тео, - смъмри го тя, - не познаваш християнските светци.

“Аз съм в безвремието на предхристиянството”, насмалко щеше да ѝ отвърне Стефан, излегнал се като нагласен за пир патриций в добре затоплен триклиний. До ритуален съд с къкрещо в него жертвено животно, сам готов да се принесе в жертва всяка секунда.

- Седем са апостолите на славянската писменост. Двама от тях са учителите – Константин Кирил и Методий. Останалите петима са учениците – Климент, Наум, Ангеларий, Сава и Горазд.

- Че това не подхожда ли повече за име на училище, - измънка вече доста гладен Стефан. Някак не му допадна напомнянето за славянските апостоли – първопричината за всичко, случило му се в последната година. И то не всичките седмочисленици, а един от тях – Константин Кирил. И то не изобщо Константин Кирил, а едно събитие от живота му – най-сакралното и индивидуално събитие в живота на човек. Неговата смърт. Смъртта на Константин Кирил като място и време – точно в Рим, точно, когато братята са били на посещение при папа Адриан II. Защото ако Константин Кирил не беше умрял в Рим, ами беше заминал с брат си за Моравия, Константинопол, Солун, хазарския хаганат или Бог знае къде, архитект Стефан Витанов нямаше да се ровичка в мозайките върху гроба му единадесет и половина века по-късно. Нямаше да се чувства задължен пред милото настояване на госпожа Патаринска-Салвини, нямаше да слиза във влажните подземия на Сан Клементе, да скандализира културното дружество на българите в Рим с хипотезите си, да пише статия, която да превежда на идиотската азбука, съчинена от същия този Константин Кирил и превърната от останалите седмочисленици в разбираеми ченгели и завъртулки, защото, казват, оригиналната била гора от телени копчета... Нататък - срещата с преводачката, вестника, снимката, четвроевангелието, дарението за “Свети Спас”, идването в България, новата черква... Странно, помисли си Стефан, как смъртта на един човек може да се отпечата върху живота на друг – и то цели единадесет и половина века по-късно. За толкова години споменът за Константин Кирил е можел да се съхрани само под формата на мит. С чудовищни размери. Всъщност това остава в историята – митове от избраниците и тор от простосмърните. Няма средно положение – индивидът потъва в историята или като мит, или като тор.

Стефан реши, че неговата съдба му отрежда незавидното място сред простосмъртните човечеци. Той щеше да потъне в

историята като тор. Отвратително потъване! Отвратително потъване в една омразна история!

Кремена вече пълнеше чинията му с шишкови златисти сармички, нацъфкани като реотанчета наденички и мамещи като летящи килимчета пържолки. Той посегна към бутилката с мелнишко вино, от радиото се разнесе пъргавия ритъм на народна музика. Казват, човек непрекъснато измислял начини да хитрува пред лицето на историята. Да си намира разтуха в разни удоволствия пред депресиращите доказателства за мимолетност. Изкуството било една такава волева и насочена срещу ентропията на историята дейност. Обаче, сепна се Стефан, всяка арт-творба всъщност бе толкова явен паметник на нечие индивидуално его, че отстрани изкуството изглеждаше по-скоро оръжие на “оскърбените”, на тези, които подозираха бъдещето си като тор за историята и се бунтуваха срещу съдбата. Много по-първични бяха утешенията на незнаещите, неподозиращите, неумуващите – тези щастливи в глупешкото си съществуване цветя на човечеството, за които имаше тежест само ведрото и реално “днес”.

Това неуволимо “днес”, в което миналото докосва бъдещето под формата на сармички, наденички и пържолки. Под формата на изказани и забравени веднага думи, на влажни целувки, на дим от пура, на фантазия, на малък спор, на топла баня или бързо правене на любов. Мимолетните удоволствия, каращи човек да забравя подтискащо дребното си измерение на фона на историята. Вярно, подтискащо дребно, но какво е историята на фона на човешката еволюция? А на фона на биологичната еволюция? На фона на планетарната еволюция? На фона на галактическата? На вселенската? Какво е човешката история? Едно депресиращо с мимолетността си нищо.

- Да възпеем удоволствията на живота и да оставим седмочислениците на мира, - предложи Стефан и вдигна чаша. – Наздраве за хубавата храна, виното и любовните радости.

Кремена му изпрати една усмивка на доволна магьосница. Както подобаваше на езичница от времето на император Нерон, сгушена между бумтяща печка, замаян от виното епикуреец и отхлупен димящ гювеч, изсипващ благини като рог на изобилието. Или не – като печеното прасе от угощението в Сатирикон, което готвачът уж забравил да изкорми, а всъщност напълнил корема му с наденички. Каква изненада – резваш корема на прасето и от цепката се изсипват наденички. Удоволствието на езичника – наденички в корема на прасето. Мечтата на християнина – мед и мляко в чучурите на райските чешми.

Ами удоволствието и мечтата на неоезичника?

- “Сам Епикур ви го казва – любовната радост в този живот е за мъдрият висшата цел”, - издекламира Стефан.

Кремена се възпротиви. Непрестанното цитиране на Сатирикон – едно антично произведение без никаква връзка с реалността – лекичко я дразнело. Стефан отвърна, че не цитира Сатирикон, а живее в него, и то отдавна. Тя се засмя и приписа последното на фантазията му – качество в полза на един архитект, който, както додаде Стефан, има наглостта да проектира църква без да е сигурен, че Бог съществува. Не, Той съществувал, жарко възрази Кремена, и най-силното доказателство било творческото начало – онази искра, която превръщала Нищото в Одухотворено Нещо и която човек наследявал като родилно петно в момента на сътворението си по Негов образ и подобие.

Червеното вино внезапно замириса на тамян и вместо в топъл триклиний Стефан се видя отново коронясан с лаврите на светец. Дватама с Кремена продължаваха да обитават различни светове, ако и енергията им да преливаше свободно през разделящите ги гледжосани чинии и груби чаши върху скованата от крушово дърво маса. Тя протегна ръката си и хвана пръстите му като в онази вечер, когато той се бе запътил да лекува болката си при Андрей, а бе налетял без да иска на опитната магьосница с мирис на праскова...

- Искам да ти направя едно признание, Тео. Аз съм влюбена в теб.

И се засмя нервно.

- Отдавна трябваше да ти се извиня за Несебър. Тогава се държах ужасно. Не защото не те исках, а защото бях длъжна да си отговоря на някои въпроси...

Стефан слушаше как тя изяснявала месеци наред чувствата си. Не била сигурна в тях. Не била сигурна в неговите. Възпирала я мисълта, че имал жена в Италия. Сепнала се, когато го заварил с Андрей. После се появил друг проблем. Комуникативен. Той й говорел по особен начин. Чувството му за хумор било трудно смислаемо. Понякога изобщо не я слушал, ами си пушел пурата, зареян в някакви свои мисли. Напълно недостъпни за нея. Бил импулсивен. Гениален, но избухлив. Непрактичен. Често затворен с дни в недостроената кметска къща.

Пръстеният гювеч полека започна да се превръща в стерилен термос за кисело мляко. Хем се превръщаше, хем се готвеше да отлети нанякъде.

Всяка жена има свой съд за магии, но всички влюбени жени пият от една и съща билка, забеляза усмихнат Стефан. Независимо от историческото време, в което плуват.

И той плуваше в морето на мелнишкото вино и в баналните си обяснения, че тя не е трябвало да се влюбва в него, защото той

нямало да посрещне очакванията ѝ, понеже бил недостоеен за чувствата ѝ и на всичкото отгоре разкъсван от лоялността си към Соня. Някак цинично би прозвучала истината, че в момента е влюбен в един мъж, а към Соня, Кремена и Андрей изпитва просто привързаност. Която в случая със Соня имаше съпружески оттенък, в този с Андрей – бащински, а в Кремениния... Но тя самата го беше казала толкова красиво в съня му:

“...Откъсни ми една круша, Енколпий... една круша в знак на сладкото ни като плод приятелство...”

А самият Енколпий бе допълнил в реално романно време: “... Любовната радост в тоя живот е за мъдрия висшата цел.”

Но милата праскова не вярваше нито в Сатирикон, нито в неоезическата аура на нейната любима модерност. Затова Стефан плуваше сам. Всяко истинско пътуване е приключение на самотен мореплавател, казваше си той насън и плуваше в Ноевия ковчег на кирпичената къщурка, която баба Проселенос бе завещала на внучката си Цирцея. През снеговете на Рила и огньовете на Римската империя този тайнствен сандък се носеше по водите на историята към дълбоката древност – нататък, нататък, към началото на началата, към корените на цивилизацията, към пещерите на първите човешки общества, нашарени с керемиденочервените рисунки на раждащото се заедно с човека изкуство. Плуваше ковчега на баба Проселенос – заедно със спящата до Стефан изпотена Кремена, заедно с пръстения гювеч, черната печка, гледжосаните паници, празната бутилка от мелнишко вино и току-що подарената му хаванска пура. Заедно с натъпканото с наденички прасе от Сатирикон, заедно с гъските на арапчевската вещица, заедно с всичките сармички, лековити тревички и стрити за компреси лешници...

Стефан се събуждаше, уморен от плуване, и виждаше през прозорчето как къщата стои неподвижна. Движеха се само клоните на дърветата в двора. Свистеше зимния вятър. Не и рева на потопа.

Той се извъръщаше към топлата като печка Кремена и се сгушваше в щедрата ѝ пазва като наденичка в корема на праисторическо печено прасе. И заслушан в задъханото ѝ дишане, насложено уютно върху равномерното потракване на изтърбушената пружина, той продължаваше да плува – нататък, нататък, в безбрежното море от митове и легенди. Ето, Стефан беше атинския цар Тезей. Младата му жена Федра ковладеше с лъжовен глас заварения си син Хиполит – абсолютно нереалистична версия, защото младежът се интересуваше само от лов. Стефан-Тезей се вкисваше от ревност и отправяше молба към бог Посейдон да накаже лошия му син. После действието се развиваше досущ като върху саркофага от долната базилика Сан Клементе – едно страховито

морско чудовище, изпратено от гневния Посейдон, подскокваше връз вълните досами брега, на който нищо неподозиращия Хиполит яздеше коня си. Животното се стряскаше, хвърляше ездача си и... о-ох, прозина се Стефан, отда-авна се бе съмнало...

10.

Те се връщаха през тесните пътища, които излизаха наредко от скута на планината. Тесни и плътно оградени с мръсни втвърдени преспи, които навигираха колата на културното министерство като в задължителна писта на някакво отговорно състезание. Нямаше път назад. Върху мургавите ръце на шофьорката играеха предпазливо слабичките лъчи на зимното слънце и на Стефан му се струваше, че Кремена не върти кормилото на колата, а колелото на историята – свръхвнимателно и много бавно, за да избегне опасностите на заледените завои, на внезапно ударените спирачки, на изтритите от преупотреба гуми. Историята знаеше само една посока – от кирпичената къщурка на баба Проселенос към непостроената “киеза” с кристалния купол. И те се движеха – нататък, нататък, към плувналото в мъглата на падащия здрач бъдеще. Защото бъдещето никога не идва сутрин.

Бъдещето наднича от късите ледени сенки след залеза.

Но още беше светло, още беше четири и нещо следобед – най-активното време за измисляне на идеи като...

- Тео, знаеш ли как можем да направим един вътрешен конкурс за намиране на зографи за киезата ти?

Тя имаше опит в конкурсите – тази пухкава, коварно усмихната културтрегерка. Опит в съставянето на екипи, в оглавяването им с неохотни италиански архитекти и прочие.

- Знам. Като им зададем рисунка с въглен по тема от житията на ония седмочисленици върху стените в моята стая. Чисто белички са, пък и няма да разсърдим кмета на Горна Лисица, защото...

- ...ще се сдобие безплатно със стенописи, - смееше се на глас Кремена.

Щедър миг на рядко единодушие между тях!

Може би пътуването до сърцето на Рила бе направило чудото? Онова чудо на подразбраните мисли и схванатите преди изказа им идеи. Стефан махна с ръка за довиждане и остана да гледа как колата на Кремена изчезва надолу по широко разчистения път за София.

Свечеряваше се.

Той отвори вратата на стаичката си и изведнъж чу как някой го вика през крушите.

Беше съседа отляво. Стефан с изумление научи, че са го търсили от София. Тази сутрин. Висок мъж със скъпа червена кола. Хубавеляк, много приличащ на артиста...

Стефан не попита нищо. Не попита дори за обувките му. Дали са били високи обувки за планински туризъм, с бутони и маншет за глезена.

Той каза едно "добре", влезе в стаята си и се отпусна вцепенен на леглото. Главата му забръмча. Ръцете му овлажняха. През слабините му мина топлата вълна на познато изтръпване. Сърцето му затупа в нещастен синкоп. Какъв провал! Да се разминат така смешно! Тъпотия, пълна тъпотия. Защо не го беше предвидил – нали снегът току-що се бе разтопил. Ако не беше тръгнал за София и не се бе засякъл на разклона с колата на Кремена... Ах, каква майсторска магия му забърка неговата смугла вещица! Да го затътри в леденото лоно на Рила, когато той мечтаеше само за кратичък поход до пещерите над "Свети Спас". Но късно...

Стефан включи радиатора и извади от чантата си увитата в целофан пура, която Кремена му бе подарила в онова рилско село. Първия подарък от Кремена. Той знаеше, че е много скъпа, знаеше колко струва този вид и размер, но тя отказа парите му. Подарък. "Крушата" в знак на сладкото им като плод приятелство. Тъмнокафява, добре увита, с благороден плътен мирис. Той я повъртя в ръцете си, почуди се дали да я запали или да отвори първо прозореца...

Издрънча телефон.

Беше Соня.

Странно, много странно. Да го търси Соня.

Тя говореше бавно. Ужасно бавно. С неузнаваем глас.

Приглушен и някак воднист. Сигурно връзката беше лоша. Стефан се напругаше да чуе. Какво с Франческо? Какво се е случило? Не можеше ли да го каже по-ясно? Какво мънкаше неговата женичка?

Шнурът се свлече и той се озова на пода. Седнал в чудновата поза, като пластелинова фигура без стави, мускули и нерви. Какви глупости говореше Соня? Ноември, Бискайския залив, самотната регата Венде Глоуб, уговорката да го пазят в тайна от Стефан... Бурята в Южния океан... Кой Южен океан точно? Имало спасителна операция с хеликоптери, но било късно... За какво било късно? За... за...

- Стефано, ела си веднага! Веднага, веднага!

Соня пищеше.

- Франческо? Как е Франческо?

- Намерили са го. Звъняха веднъж, после пак. Минали са часове, докато го открият. Но вече е намерен.

Минали са часове...

Но вече е намерен...

- Върни се, Стефано! Чуваш ли, върни се веднага!

Намерен е...

Часове след...

След...

Стефан вдигна отново слушалката. Отсреща нямаше никой. Пусна я. Не чу трясъка. Протегна краката си. Не ги усещаше. Извади пурата. Не мислеше. Запали я. Смукна дълбоко. Един път, втори, трети... Дарение... Дарение... Франческо, дарен на бог Посейдон... Жестоко дарение. Но трябва да сме твърди. Много твърди. Да се жертвопринасяме като езичници. Да се рециклираме като постхристияни. Светът се мени. Един умрял, другите ще живеят. Докато умрат. И потънат. Във върбови кошници. Или картонени сандъци. На полянки с табелки. Потъване... Безсмислено потъване в нищото...

Димът го задави, той се закашля и накрая повърна с отвращение на пода.

11.

Докторката на Горна Лисица премери кръвното му и произнесе с обиграна загриженост две много важни числа, които Стефан забрави веднага. После му нареди да си събуе гащите и да легне по очи върху кушетката, докато тя изтегляше спринцовката срещу лампата. Нещо за успокоение, замижа от бодването Стефан и се надигна с пъшкане. Тя се вторачи в него. Внимателно и почти неприлично.

- Доста блед ми изглеждате. Скорошен кръвоизлив, язвена болест, хемороиди, кървящи венци...

- Сигурно са глисти, - опита се да се пошегува Стефан, но докторката вече дърпаше с два пръста долните му клепачи и се взираше в сивите му очи с железен аналитичен поглед.

Почувствал се унизително облещен, той примигна бързо.

- Ще ми се да ви изпратя за изследвания в Самоковската поликлиника, но първо трябва да ви прегледам.

- Нямам време за изследвания, - изстена Стефан, докато изуваше ръкавите си. – Тръгвам си за Италия. Билетът ми за връщане вече е уреден.

- Тихо, - сопна се докторката и залази по гърба му със слушалката. После опипа черния му дроб. Замачка като тесто горкия му корем. Огледа краката му от коленете надолу. Плъзна замислено пръст по кожата му. Стефан кихна. Беше му студено. Ръцете ѝ се впиха в надключичните му ямки и затърсиха нещо. Явно го откриха, защото едно и също опипващо движение се повтаряше подозрително

дълго на едно и също място, докато изражението на докторката ставаше все по-замислено и по-замислено.

- Откога имате този лимфен възел?

- Какъв възел? – изстина Стефан.

- Тук, пипнете.

Той последва пръстите ѝ и напипа вдясно едно... орехче.

- Боли ли ви?

- Не.

Тя започна да попълва някаква бланка с ужасно сериозен вид.

- Това е... лимфом... Нали? Кажете ми, че е лимфом.

- Ама вие имате голяма фантазия. Първо трябва да се извади за биопсия.

- Сигурен съм, че е лимфом. Първата ми жена умря така.

- Как?

- С лимфен възел отдясно. Колкото орехче.

Докторката въздъхна и продължи да пише.

- Още нищо не се знае. Не бива да се тревожите.

- Обаче тя отдавна не е жива, - каза тъжно Стефан. – И синът ми вече не е...

Думата "жив" се запъна на небцето му.

Той едва се прибра. Краката му не искаха да го слушат.

Залепваха по стегнатия от минусовите температури сняг. Беше нощ.

Много късно. Спеше му се. Инжекцията. Успокоителното. Не беше

спокоен. Само замаян. Щеше да умре. И той. Но още малко... Още

малко време... Трябваше първо да открие Франческо... Онова

морско чудовище от саркофага го беше уплашило. Уплашило коня

му. Всъщност лодката му. И тя се обърнала. Не знаели къде е

потънала. Търсили я с корабчета и хеликоптери. Продължавали да я търсят.

Стефан стенеше и се въртеше яростно в съня си. Той трябваше да го намери. Да намери сина си. Не биваше да го оставя на дъното на океана. Там е студено. И много тъмно. Плуват големи ухилени риби. Тумбести такива. Нереиди яздят делфини. Купидоните - тритони.

Делфини с нереиди и купидони върху тритони...

И Стефан плуваше – нататък, нататък, през гората от водорасли и корали. Изведнъж водата се раздвижи. Заигра палаво.

Отрази се като слънчев лъч. Пред него стоеше един огромен,

израснал от морското дъно дворец. Кристален дворец! Неговата

киеза! Всички риби плуваха натам. Всички риби, делфини, тритони,

нереиди и купидони. И той плуваше с тях. Между тях. В един

устремен напред поток. Към олтара. Под купола. Където го очакваше Франческо. Изправен, блед, малко брадясал. Какъв хубав мъж! Млад

мъж. С нежна кожа, под която напират деликатна адамова ябълка. И невероятно сложно нагънати уши. В стил рококо.

Стефан коленичи и вдигна глава. Франческо, Андрей и Христос от купола на "Свети Спас" се бяха сляли в едно лице. В един мъж. В една усмивка. В една ръка, която се протегна, напипа подлото орехче в дясната му шийна ямка и го изтръгна с все сила...

Стефан изрева от болка.

И се хвана за шията. Лимфният възел си стоеше на мястото. Голям. Твърдичък. Неболезнен.

Грееше слънце. Ясен ден. Време само за летене. Над Рила и Пирин, над Беласица и Керкира.

Той се обръсна разтреперан. Изглеждаше отвратително. Последен душ в банята с щавените тухли-четворки. С вряла вода. Да е червен, а не блед като смъртник. Облече пуловера на зайци. Нахвърля багажа си във Форда на Кремена. Тя щеше да обясни всичко. На кмета, на Андрей, на Лазарина, на Божидар. Той нямаше време.

Нямаше.

Стефан хвърли върху седалката си свитъка с чертежите на черквата. Списанията, които му бе донесла Соня. Няколко снимки на Кремена. Последен падна възник Петрониевия Сатирикон. Колата се затресе и с люта кашлица пое по софийското шосе.

Значи той щеше да умре?

И повече нямаше да проектира. Умрял човек не проектира сгради. Не яха бързи яхти. Умрелият си лежи кротко в кошницата от върба и чака да се разложи. Да се "биоразгради". Да се превърне в тор. За историята. Глупости, какво общо имаше историята с най-човешката трагедия? Франческо е бил щастливец. Умрял е бързо. Вълната го е погълнала за секунди. Борил се е няколко часа с бурята, но не е имал време да разсъждава за смъртта. Въпроси като "защо точно аз", "защо точно сега" и така нататък. Какво оставяш на близките си, достатъчно ли са осигурени, ами равносметката за постигнатото, за неизвървяните пътища, за неизкачените върхове, за ненадникнатите пещери... Глупости, сега пък пещери...

Парна го мисълта, че нямаше да дочака раждането на кристалната си "бонбонiera".

Не успя да определи дори зографите ѝ. Кремена щеше да го свърши вместо него. И без това беше по-веща в конкурсите.

"Веща" идва от "вещица", усмихна се той при спомена за играта на семантика, която си играеха с реставраторите на полянката пред "Свети Спас". Под цъфналата акация, пред плетения вход на гробището...

Отдавна не цъфтяха акации. Луната не се червеше от срам. "Свети Спас" не светеше като станиолова играчка над пролома. На

кръста му не стърчеше замислено гарван. Крушите бяха окапали. Карловската ракия – изпита.

Оставаше само бялото до насълзяване поле, в което Стефан караше колата на Кремена. Много бързо. Опасно бързо. Гонеше го ужасът. Ужасът, който дишаше право в изтръпналите му прешлени.

Безименен снежен ужас.

“От какво трепериш”, чу гласа си Стефан. “От това, че няма да си жив или от това, че ще си умрял? Страх те е за живота или те е страх от смъртта? Щото има разлика, Стефане. Да не си жив е пасивен избор. Да си умрял е активен. Носи отговорност. Отговорността да се затриеш с подходящата за екологичното оцеляване на планетата скорост.”

И се изсмя зловещо.

В далечината изплуваха сивите кутии на първите блокове.

Каква беше смъртта на цвят? Едноцветна като черква от тринадесети век или пъстра като неоезическа киеза? А може би такава, каквато си я рисуваш. Всяка смърт, казват, била индивидуална. Следователно – въображаема. След като животът е низ от избори, защо смъртта да не е низ от фантазии?

Стефан прелетя стремглаво под първите указателни табели за разни отклонения. Коя сила командваше житейските избори? Същата, която оцветяваше смъртните фантазии? Силата на съдбата или силата на суетата?

Той търсеше табела, на която да пише “В полите на Витоша”. Нали така беше указал свърталището си онзи мъж с гъстите вежди и сложната теория за преплитането на съдбата със суетата. Суетата да се осъдиш на слава.

Нямаше такава посока. Прекалено много “Велики Преслав” бяха изпили тогава. И сега трябваше да се оглежда. Да прекосява с колата всички улици на витошките поли. Да търси знаците в мъглата. Така се пътува в живота - с криволичене, връщане и чудене. Не като в историята - в еднопосочна писта от великото минало към блестящото бъдеще.

Великата история бе жалката измислица на тези, които трепереха от завоите. От избора в живота. На тях им се искаше да летят в писта – еднопосочна и ясна. Защото няма отговорност. Великата история е като Великия Бог – оневинява липсата на отговорност пред историята и Бог. Сигурен балсам за комплексите. Златно утешение в настоящето.

“Глупости, пак откачам”, сепна се Стефан.

Колата му вече стоеше пред едно триетажно блокче. Той помнеше това блокче. Беше през октомври. Валеше дъжд. В хотел с вид на замък родолюбци плачеха за Паисий върху чашки с димяща Лаваца. Появи се Той. Упрекна го, че е профанизирал един свещен за

българите мит. Никак не звучеше прилично един българин да профанизира свещен за българите мит. Но българин ли беше Стефан?

Българин, но лишен от бремето на българските митове. Българин на свободна практика. За когото България беше родина и експеримент едновременно. Никой не си избира родината. Но си избира експериментите. Експерименталните исторически хипотези, експерименталните любви, експерименталните плесници от кристал и цветни стъклописи...

Само след броени часове той щеше да си тръгне от тази блажена земя на безнаказано и сладко експериментирание.

И повече никакви хипотези за Великата история...

За симетрията на копривщенските къщи...

Никакви киези със стъклени куполи...

И лунни затъмнения в компания на неоезичници...

Никакви скокове през вековете право в гювеча на баба Проселенос. В топлия търбух на предисторическото печено прасе. В кафявата отвара на позора. Върху гърба на расовия кон, преследван от Катоновците с микрофони и касетофони.

Само дето никога не успя да яхне изпотения гръб на расовия кон.

Тази част от българския му експеримент бе останала фантазия. Буден сън. Копнеж. Част от смъртта, а не от живота. Понеже смъртта е фантазия. Живота - избор.

Заваля ситен сняг.

Един след друг започнаха да светват прозорците.

Кремена Лозанова го чакаше в номер 35, трети вход, трети етаж. Чакаше ли го някой обаче в номер 36?

Стефан се втренчи. Кой бяха прозорците на номер 36? Нищо не се виждаше. Стъклото беше запотено. Една мокра от пот, тежка от надежди, тъмна от наслада тишина, в която единственият шум беше този на въртящата се кинолента към кулминацията на отсеченото синкопално дишане... Двойно дишане, дишане уста в ухо, дишане сърце в корем, дишане в крешендо...

Погълна го особена отмала. Вълната на едно идиотско желание. Абсолютно неприлично. Ужасно властно. Толкова непреодолимо, че всякакви разсъждения изглеждаха оттатък границата на уместност.

Последна глътка живот!

Последна!!

Стефан сграбчи Сатирикон заедно с чертежите на черквата и излетя от колата. Снегът го налапа и изтласка на бегом по мокрите хлъзгави стъпала до третия етаж.

Първият звън изтрещя оглушително.

Едно сърце в неистов туптеж за дует с друго.
Вторият звън отекна като гръм.
Тишина с отслабващи сърдечни удари.
Трети звън. Нещастен. Отчаян. Потресаващо последен.
Грозна тишина.
Никакъв звук.

Щракна странична ключалка. Светлина. В снопа ѝ изгря една облечена за излизане жена. В дебело яке с качулка. С дънки, втикнати в пухкави боти.

Кремена-Цирцея.

- Няма го, - каза тя. – Искаше да му оставиш Сатирикон ли?

Стефан я изгледа изумен.

- Дай го на мен. Аз ще му го предам.

Ръцете ѝ, облечени в подплатени ръкавички, издърпаха Петроний заедно с чертежите на нероденото му кристално дете. По пода нападаха скици и рисунки. Тя се наведе да ги събира, но Стефан я хвана за ръцете. Изу ръкавиците ѝ. Ботите. Якетото. Дънките. Вълнените чорапогащи. Блузата. Втората блуза под нея. Хвърли върху купа пуловера си на зайци. Колана. Панталона. Чорапите.

Лавровият венец се търколи последен.

В широко отворените ѝ зеници плуваха насълзените му от студа безцветни очи.

- Тук, - сложи той ръката ѝ върху дясната си надключична ямка. – Пипни този възел.

И докато пръстите ѝ го опипваха, той вършеше своята работа – предназначена за друг, но животът е толкова низ от съзнателни избори, колкото и от кривини, завои и загубени в мъглата указателни табели. Еднопосочните прави писти са за тези, които пишат историята и издават присъдите, замръзна Стефан в дълъг екстаз – толкова дълъг, че се усети умрял.

И последното, което видя, беше една лоза, стремглаво увиваща се около разпятие.

Млада езическа лоза, увиваща се безсрамно и абсолютно неспасяемо около кротко дървено разпятие.

Стефан стана от леглото. Олюля се. Светът изгуби твърдост. Той понечи да се опре на нещо здраво – удивения ѝ поглед, тъмните ѝ кичури, смуглите ѝ рамене, едрите ѝ гърди, кръглите ѝ колене, пухкавите ѝ глезени... Увиснали над паркета от топло, червеникаво дърво, върху който капна една гъста бяла капка и остана така.

Бяла като земята на богове и призраци, над която самолетът за Рим плуваше монотонно.

Бяла като безкрайните полета на Верила, като иглените върхове на Рила, като заскрежените езера на Пирин, като острия гребен на Беласица... Като снежния купол на "Свети Спас" - някъде

долу, някъде в ниското, някъде в плътния леден мрак на декемврийската нощ.

Самолетът летеше. Потъваше, изкачваше се, плуваше. Напред. Като в едностранна писта без пътни знаци.

Замириса на еспресо.

С приземяваща конкретност.